

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

 http://republika.pl/niva_bielastok/

№ 35 (2364) Год XLVI

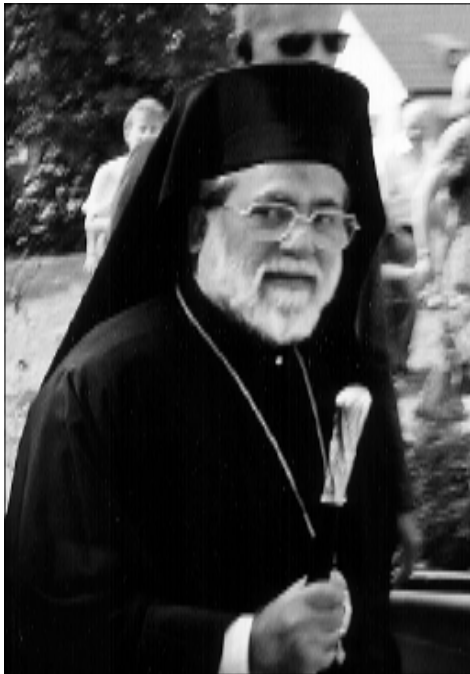
Беласток 2 верасня 2001 г.

Цана 1,50 зл.

Візіт Александрыйскага патрыярха

Аляксандр ВЯРЫЦКІ

У днях 17 — 23 жніўня г.г. па запрашэнні праваслаўнага мітрапаліта Варшавы і ўсяе Польшчы Савы пабываў у нашай краіне патрыярх Александрый і цэлай Афрыкі Пётр VII. Александрыйскі патрыярх лічыцца другім па ганаровай важнасці сярод праваслаўных іерархаў і менавіта ў адносінах да яго ўпершыню было прыменена званне папы. У першыя стагоддзі хрысціянства Александрый была галоўным багаслоўскім цэнтрам і іменна там узніклі галоўныя прававерныя і ерэтычныя плыні. У Александрый прапаведавалі такія тэолагі, як Пахомій, Кірыла ці Афанасій ды бадай найслаўнейшы ерэтык Арый. У навакольным Александрый Егіпце ўзнікла манаскае падзвіж-

ніцтва. У сённяшні час хрысціяне ў Егіпце з'яўляюцца меншасцю, аднак даволі важнаю, бо менавіта з яе ліку выводзіцца былы генеральны сакратар ААН Бутрас Галі.

Патрыярх Пётр свой візіт распачаў у Варшаве, а затым наведаў Беласточчыну. Спыраша наведаў ён драгічынскую царкву св. Мікалая, дзе сустрэўся з драгічынскім каталіцкім біскупам Антонім Дыдычам, а затым сямятышскую. У Сямятычах патрыярху была падаравана Пачаеўская ікона Багародзіцы, а патрыярх Пётр падарыў гаспадарам ікону евангеліста Марка, які лічыцца заснавальнікам Александрыйскага патрыярхату. Высокі госьць у дзень Праабражэння Гасподняга, 19 жніўня, адслужыў разам з мітрапалітам Савам літургію на Святой Гары Грабарцы. Патрыярх Пётр, звяртаючыся да некалькіх дзесяткаў тысяч нашых праваслаўных вернікаў, якія, на падабенства ягонага паствы, з'яўляюцца меншасцю ў краіне, заклікаў іх, каб колькасную меншасць кампенсавалі якаснай большасцю.

[працяг 4]

Ахвяраваныя Святой Грабарцы

ГаннаКАНДРАЦЮК

— Ахвяраваны я, — Ігнат Налівайка з Саколкі ўжо пяты раз ідзе ў паломніцтва на Грабарку, наперадзе, сярод першых ахвяраваных. — Як першы раз пайшоў, то як нанова нарадзіўся.

Ігнат Налівайка пакуль дасць рады будзе ісці. Як усе тыя, што ахвяраваліся Святой Гары Грабарцы.

Са страхам і адвагай

Мая пілігрымка пачалася ноччу, 14 жніўня. У Трасцяныцы, куды завёз апошні рэйсавы аўтобус, пабрэхвалі ўжо сабакі.

„В гості к Богу не бывае опоздания”, — угаварвала я сябе яшчэ перад дарогай. З Трасцяныкі трэба было дабрацца ў Целушкі, толькі дзевяць кіламетраў. Затое праз лес, могільнік, дзве вёскі з чужымі сабакамі.

Уначы, пад зорным жнівёньскім небам, паломніцаў фантазіяна. Страшна і адважна заадно. Каб падбаздэрыць сябе ў намеры, я прыгадвала ўсе рэлігійныя песні. Аднак мой рэпертуар скончыўся сто метраў за Трасцянкай. Далей, усю дарогу, як накручаныя, спявалі цвыркуны.

...

— Пачакай! пачакай! — у канцы вёскі нагнала мяне маладзіца з Пухлаў. У вёсцы прымалі паломнікаў. Амаль у кожнай хаце гарэла святло, там-сям чуліся бяседы, перагаворы.

— Ты можа начаваць не маеш дзе? Бачу з *плечакам* якаясь ідзе — то хіба з пілігрымкі?

— З пілігрымкі, з пілігрымкі... Толькі мне далей трэба...

Пухлаўская маладзіца падказала мне дарогу і яшчэ, як выпадае народным пародам, напалохла.

— Па дарозе мінеш могілкі, толькі не бойся — бо нядаўна там нябожчыка пахавалі.

— Ці ж я яму патрэбная? — адрэзала я, хаця па спіне прабегаў халадок. На месца дабілася з дрыготкім сэрцам, якраз пад поўнач. У пачатку вёскі запаліліся вулічныя ліхтары.

— А я ўжо і вочы выгляздзела, — прывітала здзіўленая Гражына Харытанюк.

У хаце, апрача нас, пачавала адзінаццаць паломнікаў: з Мінска, Саколкі, Беластока.

Пайшла марнаваць сабе ногі

З Саколкі паломніцтва выйшла ў нядзелю, 12 жніўня. Раніцай, зразу пасля літургіі. Дзень раней даехалі мінчукі, дзевяць асоб — дзеці і моладзь. Разам ішлі парафіяне з Дубровы-Беластоцкай і Ячна. У суме пад 80 чалавек, пераважна моладзь. Першы начлег выпаў у Чорнай-Беластоцкай.

— Я сёмы раз іду на Грабарку, — кажа Аня Мазалеўская, з Крапіўнога, што ля Дубровы.

— То больш за дзвесце кіламетраў адтывае вёскі на Грабарку будзе?

Аня намагла левую нагу і просіць, каб забінтаваць ёй пятку.

— Chodź o to, żeby się pomodlić, — кажа паломніца, не прывыклая размаўляць з чужымі на „простай” мове, хаця ў Крапіўным усе гавораць па-беларуску, і каталікі, і праваслаўныя. Праўда, каталікі смяюцца, што ідзе марнаваць сабе ногі.

— Раз, як заехала я на Святую Гару аўтобусам, то адчувала сябе як на экскурсіі. Не было таго адраджэння, духовага задавальнення, якое прыносіць вандроўка сярод блізкіх духова людзей.

[працяг 9]

Чэхі запрашаюць немцаў

У суботу і нядзелю ў судэцкія чэшскія мястэчкі прыязджаюць тысячы самаходаў з нямецкімі нумарамі. Для немцаў чэшскія цэны ў гатэлях і рэстаранах проста смешныя. Сацыяльныя ўмовы і культура абслугоўвання прыблізна такая ж як у Нямеччыне. Таму у парытэчным Гарахове знаходзіцца 40 вялікіх гатэляў і ўсё яшчэ будуецца новых.

[турызм 3]

Выбарчая лістоўка

„Спынім рост бяды, ажывім гаспадарку, зніжаючы падаткі”, — абяцае на выбарчай лістоўцы Ліга польскіх сем'яў. І як тут за яе не прагаласаваць? Хто з нас хоча жыць у бядзе, хто не хоча плаціць меншыя падаткі? Але зараз, зараз, Польская сялянская партыя мае таксама цікавую гаспадарчую праграму.

[выбары 4]

У санаторыі-прафілакторыі „Вясёлка”

Лекар Марыя Чарэпка, пазнаёміўшыся з маімі вершамі, запрапанавала старэйшаму выхавацелю Таццяне Чыгрынавай сарганізаваць сустрэчы адпачываючых у санаторыі дзяцей са мною. Такая сустрэча адбылася 30 ліпеня г.г. Дзетак сабралася поўная зала.

[паэтычны адпачынак 8]

Грабарка — два светы

Святая Гара на два дні напаўняецца натоўпам людзей. Аднак святое месца дзеліцца на дзве часткі. Першая, абведзеная каменным мурам, са старымі дрэвамі, нахіленымі крыжамі дазваляе чалавеку на спакойную малітву, суцішэнне, задуму над жыццём. А за мурам, за крыніцай пачынаецца іншы свет — гандлёвы, спажывецкі.

[sacrum et profanum 9]

Чакала рускіх

Хлопцаў скіравалі ў Зензбург (Мрангова), а нас у элці арбайтсамт загналі. Прыязджалі купцы. Мяне пані ўзяла, старая дзёйка. Вязе мяне конікам у Мілюкі каля Страдунаў. Бацька яе добры быў, шкадаваў мяне, а яна загадала мне ў нядзелю гарышча і падвал мыць.

[успаміны 10]

Шкоднікі на дзвюх нагах

На другі дзень чую гаворку, што нехта бачыў, як на лузе хлапчукі дояць кароў. Калі гаспадар паспяшыў туды, застаў там шасцярых хлапчукоў і дзве дзяўчыны — усе з Гайнаўкі — якія далі ягоных кароў; гараджане былі ва ўзросце 16-18 гадоў.

[жэлікі 11]

Беларусь — беларусы

Інфармацыйная вайна

Улады Беларусі за некалькі тыдняў да прэзідэнцкіх выбараў распачалі шырокамаштабную інфармацыйную атаку на апазіцыю. Па-першае, гэта пазбаўленне недзяржаўных арганізацый сродкаў перадачы і атрымання даных пра ход перадвыбарчай кампаніі і кантролю выбарчых участкаў. Рукамі супрацоўнікаў аддзелаў міліцыі па барацьбе з эканамічнай злачыннасцю рэжым Лукашэнкі нахабна канфіскавае ў сваіх канкурэнтаў камп'ютэры. Ахвярамі такіх дзеянняў сталі і некаторыя недзяржаўныя газеты. Міліцыянеры не цураюцца ўзломвацца не толькі ў офісы, але і ў прыватныя кватэры актывістаў апазіцыі. Цікава, што па некалькі гадоў камп'ютэры нікому не заміналі. Зараз міліцыя, а дакладней тых хто ёй кіруе, цікавяць дакументы на набыццё тэхнікі, але іх наяўнасць рэдка ратуе ад канфіскацыі, маўляў, „пакуль забярэм, а пасля разбярэмся”.

Другім пасля міліцыі „ўдарным атрадам” рэжыму з'яўляюцца падкантрольныя ўладам СМІ. На тэлебачанні, як грыбы пасля дажджу, з'явілася шэраг новых агітацыйных праграмаў, якія ўсхваляюць Лукашэнку і расказваюць пра жахі, што напаткаюць Беларусь у выпадку яго адхілення ад улады. Адзін з новаспечаных тэлекаментатараў, прыдворны „праваабаронца” Яўген Новікаў дагаварыўся да таго, што спрыяльныя ўмовы для развіцця беларускай мовы, якія абяцаюць стварыць падпісанты пагаднення ад шырокай грамадзянскай кааліцыі, прывядуць да крывавай грамадзянскай вайны. Само пагадненне аб'яўлена антыканстытуцыйным, значыць, злачынным.

Шырока выкарыстоўваецца „інтэрнацыянальная дапамога”. На Беларусь шчыльнымі радамі пачалі наезджаць расійскія палітыкі, грамадскія дзеячы, эстрадныя артысты, якія ва ўсю расхвальваюць Лукашэнку і адкрыта агітуюць за яго. Апошні выказвае падзяку, але не адсябе асабіста, а ад усіх беларусаў. Пры сустрэчы з лідэрам расійскай камуністаў Генадзіем Зюганавым Лукашэнка заявіў, што гэта падтрымка не яго, а народа. Ён упэўнены ў сваёй перамозе, аднак

злыя дзядзькі з Вашынгтона і іх паслугачы ў Беларусі спрабуюць перашкодзіць. А магчыма Рыгоравіч ужо выспеў да высновы: „Народ гэта я, а хто супраць — той здраднік радзімы”.

Апазіцыя спрабуе абараняцца праз недзяржаўныя газеты. Шэрагу з іх уладамі ўжо вынесены папярэджанні, за якімі можа пайсці закрыццё выданняў. Канкурэнты Лукашэнкі выкарыстоўваюць магчымасць выступіць па два разы на тэлебачанні і радыё. Праўда, не ў прамым эфіры, а ў запісе. Сямён Домаш скарыстаў з тэлеэфіру адзін раз і згодна з пагадненнем 22 жніўня зняў сваю кандыдатуру на карысць Ганчарыка. Аднак у сваёй першай тэлевізійнай прамове адзіны кандыдат ад дэмакратычнай кааліцыі не ўспомніў пра дамову прызначыць у выпадку перамогі Домаша прэм'ер-міністрам. Затое запэўніў, што ў краіне застаецца дзве дзяржаўныя мовы, і што ён не супраць саюза з Расіяй, які будзе іншым. Кіраўніцтва БТ, адразу пасля дваццаціпяціхвіліннай прамовы Ганчарыка, на паўгадзіны запустіла ў эфір Генадзя Зюганова. А сам Лукашэнка „вялікадушна” адмовіўся ад перадвыбарчых выступаў у СМІ. Навошта яны яму, калі яго асоба займае ці не 90% эфірнага часу штодня.

За два тыдні да выбараў апазіцыя адназначна прайгрывала інфармацыйную вайну. Тыражы недзяржаўных газет не перавышаюць некалькі дзесяткаў тысяч экзemplяраў. Беларускамоўныя замежныя радыёстанцыі трансліруюцца на кароткіх і сярэдніх хвалях, якімі пасля шырокага ўвядзення ў карыстанне FM пераважная большасць насельніцтва Беларусі даўно не цікавіцца. Нягледзячы на заснаванне шматлікіх перадвыбарчых штабоў ні сустрэч з выбаршчыкамі, ні мітынгаў ці агітацыйных пікетаў не арганізавалася. Няма нават плакатаў і ўлётак. Звычайныя людзі пры размове нават не могуць адказаць хто, акрамя Лукашэнкі, балатуецца на пост прэзідэнта. Прынамсі ў Гродне становішча выглядала менавіта так. Але магчыма апазіцыя рыхтуе галоўныя козыры на апошнія дні перад выбарамі. Хацелася б верыць.

Зміцер КІСЕЛЬ

Аб'яцанкі-цацанкі

Пасля сямігадовага кіравання Беларуссю, Аляксандр Лукашэнка абяцае нарэшце ашчаслівіць народ. Для гэтага яму на пачатку патрэбна яшчэ пяць гадоў прэзідэнцтва. Але кажа ён увесь час адно і тое ж, а вынікі атрымваюцца адваротныя.

Дэпутат Вярхоўнага Савета, якога ніхто спачатку не ўспрымаў усур'ёз, стаў першым прэзідэнтам Беларусі ў часы, калі ўлада Вячаслава Кебіча так надакучыла народу, што людзі гатовы былі прагаласаваць хоць за чорта, абы нешта змянілася ў краіне. Лукашэнка абяцаў больш за ўсіх, казаў пра сваю „чэснасць” і „нячэснасць” іншых. Сваю перадвыбарчую праграму назваў: „Отвести народ от пропасти”.

Што ж абяцаў сем гадоў назад „самы чэсны чалавек у Беларусі”, і што з гэтага атрымалася. Гарантавалася „решение проблем экономики и социальной сферы — остановку роста цен и обнищания на-

селения”. У выніку кошты выраслі ў некалькі разоў практычна на ўсе тавары і паслугі. Інфляцыя прыняла катастрофічныя памеры. Нягледзячы на ўсе намаганні ўлад спыніць яе рост перад выбарамі, рост кошту долара ў адносінах да беларускага рубля, хаця ж трохі прымарудзіў, але расце няспынна і дасягае 1 500 рублёў за долар. У апошнія дні перад выбарамі каля пунктаў абмену валюты ўсталёўваюцца чэргі. Людзі ўпэўнены, што як толькі Лукашэнка правядзе „чэсныя выбары”, узрост інфляцыі непазбежны.

Між іншым у 1994 годзе было абяцана знізіць цэны за кошт значна зменшаных выдаткаў дзяржавы на ўтрыманне свайго апарату. Але той апарат пашырыўся да гіганцкіх памераў, у асноўным з-за павелічэння кантралюючых і караючых органаў, а таксама асабістай аховы прэзідэнта.

Дзеля паляпшэння эканомікі Лукашэнка абяцаў: „Будут чётко разграничены полномочия местных и республиканских

Кангрэс, які нічога не вырашаў

18 жніўня г.г. у Мінску адбыўся V Кангрэс дэмакратычных сіл. Ён праходзіў пад назвай „Грамадская кааліцыя за адзінага кандыдата” і адрозніваўся ад тых, якія праходзілі раней тым, што яго ўдзельнікі нічога не вырашалі. Яны былі пастаўлены перад фактам — адзіны кандыдат у прэзідэнты Беларусі вызначаны без уліку меркаванняў шэраговых сяброў дэмакратычных арганізацый.

У Кангрэсе прынялі ўдзел 867 прадстаўнікоў партый і грамадскіх арганізацый Беларусі. Толькі 347 з іх прадстаўлялі рэгіёны, астатнія — жыхары Мінска.

Шматлікага прэзідэнта на гэты раз не выбіралі. Па прапанове Юрыя Хадзькі, які адкрыў Кангрэс, вядучымі мерапрыемства былі абраны Лявон Баршчэўскі і Людміла Гразнова. Л. Баршчэўскі яшчэ раз давеў да ведама дэлегатаў, што пагадненне аб адзіным кандыдаце ў асобе Уладзіміра Ганчарыка ўжо падпісана. Ён таксама сказаў пра складанасць сітуацыі, маўляў, у закуліссы выказваюцца розныя прапановы. Аднак, на думку вядучага, неабходна, каб Кангрэс быў кансалідаваны, бо ў палітыцы важна рабіць крокі разам, нават памылковыя і цяжкія.

Затым слова было дадзена Уладзіміру Ганчарыку. Ён сцвердзіў, што адзінства дэмакратычных сіл — залог перамогі. Як ні стараліся ўлады пасварыць яго з Сямёнам Домашам, абодва кандыдаты знайшлі агульную мову. Прамоўца сказаў пра звесткі, якія яму былі прадстаўлены з розных крыніц. Згодна ім, улады далі ўстаноўку „вертыкалі” забяспечыць, каб у датэрміновым галасаванні (яго практычна немагчыма кантраляваць — аўтар) прынялі ўдзел 30% выбаршчыкаў, афіцыйна павінна быць абвешчана толькі пра 5-7%. Сказаў У. Ганчарык і пра вучэнні ўнутраных войскаў, якія днямі адбыліся пад Слонімам. Там міліцыя вучылася разганяць дэманстрацыі.

Наступнаму прамоўцу, С. Домашу, дасталося значна больш авацый ад прысутных, чым адзінаму кандыдату ад кааліцыі. „Лічу, што гэта прывітанне нам абодвум і ўсім, хто падпісаў пагадненне”, — сказаў С. Домаш. Па яго словах, Ганчарык годны кандыдат і рэальная альтэрнатыва А. Лукашэнку. Ён пацвердзіў рашэнне зняць сваю кандыдатуру.

Пасля пачаліся выступы прадстаўнікоў палітычных партый. Старшыня

Аб'яднанай грамадзянскай партыі Анатоль Лябедзька лічыць, што перамога на выбарах магчыма пры саюзе дэмакратаў і наменклатуры. Але сітуацыя ў краіне зменіцца толькі тады, калі не будзе аднабаковай наменклатурнай рэвалюцыі. Кіраўнік Беларускага народнага фронту Вінцук Вячорка сказаў пра падтрымку БНФ пагаднення, падпісанага 13 жніўня кандыдатамі ў прэзідэнты і прадстаўнікамі палітычных і грамадскіх арганізацый. Ён папярэдзіў, што свабодных выбараў не будзе, але шанец перамагчы застаецца, калі рэжым сфальсіфікуе вынікі выбараў, іх трэба бараніць. Прадстаўнік фракцыі „За адзінства” БСДП „НГ” Аляксей Кароль лічыць, што раз галоўнае перамагчы на прэзідэнцкіх выбарах, а пасля партыі могуць падзяліцца на розныя палітычныя блокі. На яго думку, дзякуючы пагадненню заснавана платформа, з якой можна „стартваць на выбары”. Прадстаўнік Крычаўскага раёна сцвердзіў, што яго землякі збіраліся галасаваць толькі за С. Домаша, а зараз мяркуюць выкрэсліваць з выбарчых бюлетэняў усіх прэтэндэнтаў на прэзідэнцтва. У. Ганчарык параіў давесці да людзей, што галасуючы за яго яны галасуюць за С. Домаша. Пасля абодва галоўныя героі перадвыбарчай кампаніі пакінулі Кангрэс, спаслаўшыся на неабходнасць быць у іншым месцы.

Пасля перапынку людзей у зале значна паменшала, аднак выступоўцы бралі слова адзін за адным. Асаблівай увагі заслугоўвалі прамовы старшыні Маладога фронту Паўла Севярынца і кіраўніка Таварыства беларускай мовы, сябры цэнтральнай рады БСДГ Алега Трусавы. Маладзёжны лідэр заклікаў сваіх сяброў быць гатовымі, у выпадку фальсіфікацыі выбараў — выйсці на плошчы і вуліцы ды абвесці паход на Мінск 10, 11 і 12 верасня з усіх гарадоў Беларусі. Алегу Трусаву здаецца, што перадвыбарчая кампанія грамадзянскай кааліцыі распачалася кепска, і калі так пойдзе далей, выбары будуць правалены. Ён прапанаваў перадвыбарчым штабам С. Домаша працягваць працу далей, а яму самому зняць сваю кандыдатуру пазней, бо штаб У. Ганчарыка дрэнна падрыхтаваны і непрацаздольны. Старшыня ТБМ прапанаваў весці агітацыю выбаршчыкаў на беларускай мове і выкарыстоўваць нацыянальную сімволіку.

Зміцер КІСЕЛЬ

органов власти и управления”. Праз сем гадоў ні ў мясцовых, ні ў рэспубліканскіх органаў ніякай улады не засталася. Яна сканцэнтравана ў руках „человека, который всегда держит своё слово”. Гаранты падтрымкі прадпрымальніцтва і вызвалення яго ад дзяржаўнага рэкэта абярнуліся давядзеннем да банкруцтва сотняў прыватных фірмаў, а дзяржаўным рэкетам займаецца асабіста кіраўнік дзяржавы.

Будаўніцтва павінна было быць пераарыентавана на задавальненне патрабавання насельніцтва ў жылле. Замест гэтага будуюцца пампезныя палацы і адміністрацыйныя пабудовы. А новае жылло могуць набыць вельмі забяспечаныя людзі, шмат тых, што стаялі ў чарзе на кааператыўную кватэру, адмаўляюцца ад сваіх мараў, бо не могуць аплаціць тысячадоларовыя ўзносы.

Намаганні дзеля „повышения международного престижа, создания и поддержания на должном уровне репутации Беларуси как надёжного и выгодного

партнёра, активного участника мировой, субрегиональной и региональной политики” прывялі да палітычнай ізаляцыі Беларусі, а самога Лукашэнку пускаюць толькі ў Лівію, Паўночную Карэю, Ірак і Кітай.

Асабліва цынічнымі ў першай перадвыбарчай праграме Лукашэнкі былі наступныя словы: „Особой заботой президента должна стать белорусская национальная культура — основа будущего государства”. Так заапекаваўся, што лепшыя пісьменьнікі выезджаюць за мяжу, беларускае школьніцтва знішчана, а за карыстанне беларускай мовай у грамадскім месцы можна быць збітым міліцыянтам і патрапіць у пастарунак.

Зараз галоўнай перадвыбарчай аб'яцанкай першага прэзідэнта з'яўляецца сярэдні заробак у памеры 250 долараў. Ці не азначае гэта хуткага ўвядзення картак на харчаванне і іншыя тавары шырокага попыту?

Зміцер КІСЕЛЬ

Чэхі запрашаюць немцаў

Два гады таму я пісаў, што калі нехта мае не зашмат грошай і хоча спакойна і прыемна адпачыць, хай паедзе ў Славакію. Сёння тое ж магу сказаць пра Чэхію.

Праезд самаходам з Беластока да чэшскай мяжы займае цэлы дзень. Каб не шукаць у чужой дзяржаве начлегу, я вырашыў затрымацца ў Шклярскай Парэмбе. Хаця гэта вядомы курорт і на дадзатак была пятніца, а ў горадзе адбываўся парад аматараў матацыклаў маркі „Гарлей”, у большасці гатэляў і пансіёнаў былі свабодныя месцы. Гэтае памежнае мястэчка не зрабіла на мне добрага ўражання. Занядбаныя дамы іх уласнікі лічаць крыніцай хуткага прыбытку, прапануючы начлег па 25-30 злотых. У невялікім цэнтры, дзе знаходзяцца крамы і рэстараны, страшэнны натоўп людзей, у большасці з Познані і Вроцлава. Пакінуць самаход няма дзе. Стаянка на адкрытым прыватным панадворку каштуе 10 злотых. Пра цэны ў рэстаранах не варта нават успамінаць.

Дастаткова праехаць чэшскую мяжу і ў такім самым памежным мястэчку Гарахове прапануюць нам начлег у камфартабельных умовах за 15 злотых. У гэтым курорце ў чэшскіх Судэтах можна было б правесці цэлыя каникулы. Прырода і турыстычная інфраструктура дастаткова прывабныя нават найбольш патрабавальным гасцям.

Дзяржаўную мяжу самаходам перасякаем недзе ў 3-5 мінут. Пяшком ці веласіпедам практычна можна не затрымлівацца, калі няма патрэбы ўваходзіць у памежны рэстаран па вельмі таннае і добрае піва. Такі ж памежны пераход у Кузніцы ці Баброўніках — гэта, пакуль што, чыстая фантазія. У горах польска-чэшскую мяжу можна перайсці і без пашпарта. Ніякіх пагранічнікаў, калючых дратоў, ні паласы свежа зааранай зямлі там няма. Турыстычныя шляхі, дарэчы, перасякаюць дзяржаўную мяжу ў некалькіх месцах. Фармальна без пашпарта нельга ўваходзіць на тэрыторыю суседняй краіны, але на практыцы ніхто і нікога не пытае пра дакументы. Некаторыя палякі і чэхі часам можа нават і не ўсведамляюць, што знаходзяцца на тэрыторыі другой дзяржавы.

У Гарахове амаль усе рэкламы, інфармацыі і надпісы зроблены на нямецкай і чэшскай мовах. Хаця няма там цяпер нямецкай меншасці, але ўся інфраструктура, а нават архітэктура мястэчка дапасаваная да матэрыяльных і псіхалагічных патрэб немцаў. У баварскім

стылі пабудаваны там дамы і распланаваны панадворкі. Нідзе няма платоў. Вакол дамоў — зялёная трава, кветкі і адпаведна дапасаваныя кусты. Амаль кожны дом — гэта адначасова пансіён, якога ўласнік адначасова вядзе невялікі рэстаран. Часам замест рэстарана ёсць спажывецкая крама, а часцей галерэя вырабаў са шкла, у якой можна набыць творы чэшскіх рамеснікаў. У мясцовай мануфактуры робяць кілішкі, шклянкі і ўсялякія цацкі паводле тэхналогіі XVII стагоддзя. Да гэтай своеасаблівай фабрыкі можна ўвайсці і паглядзець працэс вытворчасці, аднак з-за высокай тэмпературы вакол печавы з цукучым шклом звычайна чалавек доўга там не вытрымлівае. З другога боку, такая экскурсія вельмі мабілізуе, каб купіць выраб, які ўзнікае на нашых вачах.

У суботу і нядзелю ў судэцкія чэшскія мястэчкі прыязджаюць тысячы самаходаў з нямецкімі нумарамі. Для немцаў чэшскія цэны ў гатэлях і рэстаранах проста смешныя. Сацыяльныя ўмовы і культура абслугоўвання прыблізна такія ж як у Нямеччыне. Таму ў парутысячным Гарахове знаходзіцца 40 вялікіх гатэляў і ўсё яшчэ будуюцца новыя. Чэхі не робяць тых памылак, якія ўласцівыя палякам. Бяруць яны ад аднаго турыста менш, але пастаянна. Таму нават паляк, які раз адпачываў у чэшскім курорце, ніколі ў будучыні не памяняе яго на Карпач ці Закапанэ.

Палякі, якіх я сустрэў у чэшскіх Судэтах, зусім не могуць змірыцца з тым, што мясцовыя жыхары заўсёды звяртаюцца да іх на нямецкай мове. Да польскай мовы ставяцца прыблізна так, як палякі на нашых базарах да рускай. У гатэлях і рэстаранах палякі — гэта рэдкасць. Найчасцей прыязджаюць яны на некалькі гадзін купіць піва і спіртныя напоі ды вяртаюцца назад. Сапраўдны прыбытак даюць немцы.

У чэшскай сталіцы, Празе, апрача нямецкай найлепей было б яшчэ ведаць англійскую. У піўнушцы, кавярні ці музеі зразу пачынаюць размову на англійскай мове. Міжнародны натоўп прымушае пражскіх люд вучыцца англійскай мове, якая там проста неабходная ў штодзённай працы. З чэхамі можна аднак зусім добра дагаварыцца, папрасіўшы іх звяртацца да нас на сваёй мове. Пасля першай супольна выпітай з чэхамі бутэлькі „Пражскай” можна нават паспрабаваць спяваць разам іхнія песні. Пасля другой чэхі цалкам добра спявалі „Касіў Ясь канюшыну”.

Яўген Мірановіч

Таямнічы курган

Наведаў мяне Мікалай Смык з Дабрывады. „За Дабрывадай на ўрочышчы Піяўнык, — сказаў ён, — стаіць курган. У пяцідзясятыя гады мы пачалі з яго браць зямлю і завозіць пяском лужы на дросе. У час капання натрапілі на чэрапы ды косці. Раман Сідарук прапанаваў тады спыніць далейшае раскопванне ўзгорка, паколькі лічыў, што натрапілі мы на могільнік. Мы шкіды прысыпалі зямлёй і аб здарэнні расказалі вясковаму настаўніку. Пазней на курганчык школьнікі заходзілі з кветкамі. Як ліквідавалі школу ў Дабрывадзе, не стала і апекуноў магілы, заняпала яна і парасла лесам. Зараз на таямнічым узгорку шумяць раскідзістыя сосны. — Можа ты пацікавішся справай, Валодзя?” — прапанаваў Мікалай Смык.

Сеў я на ровар ды накіраваўся цераз Рэпчычы ў Дабрываду. Няцяжка было прыкмеціць узгорак за „казённым ле-

сам”, як гэта растлумачыў Мікалай Смык. Праз парослыя саджанцамі барозны падышоў я пад узгорак. Нічога асаблівага не прыкмеціў у наваколлі, апрача некалькіх соснаў на ўзвышшы. Рапты ў тады наведзець дваюрадную сястру, дачку пакойнага дзядзькі Рамана Сідарука, аб якім напамінаў мой калега. „Памятаю гэтае месца, — сказала Анна Еўдасюк. — Неаднойчы заходзіла туды”. А яе муж, Іван, сказаў такое: „Гэты ўзгорак узнесла людская рука, бо навокал адна раўніна. Ветрам такога кургана нават гадамі не навеяла б”. А ягоны сын, Міхась, памятае як ён з сябрамі хадзіў на магілку ускладаць кветкі і запальваць знічы.

Развітаўся я са сваякамі і абяцаў заглянуць яшчэ да іх і пагаварыць аб мінулым, бо зараз мужыкі за сенам пад Кляшчэлі збіраліся ехаць.

Уладзімір Сідарук

Фота аўтара

Рэгата на Семяноўскім возеры

У сярэдзіне лета, 19 жніўня на Семяноўскім возеры ля Старога Двара (Нараўчанская гміна) закончыліся ўпершыню тут арганізаваныя водныя спаборніцтвы яхтаў за Кубак Польшчы. Аказваецца, што на тутэйшым вадасховішчы вельмі добрыя ўмовы для плавання. У рэгаце ўдзельнічалі 28 камандаў.

Падчас спартыўнага мерапрыемства на пляжы і прыстані, пад набыражнымі прыгожымі высокімі соснамі адбываўся таксама фэст. Выступілі мастацкія калектывы, між іншым, шантавы (яхтсменскія песні) „The Kuffels”, эстрадны „Селект” з Бельска-Падляшскага ды фальклорны „Нараўчанкі” з Нараўкі. Прыехала шмат, бо амаль 2 тысячы людзей з навакольных вёсак, распаложаных над возерам, а таксама з Беластока, Гайнаўкі і Міхалова. Надвор’е стаяла сонечнае, па-летняму гарачае, хаця над вадой спякота была менш адчувальнай.

Вельмі цікава было паслухаць на ўлонні прыроды песень у выкананні эстраднай групы „Селект”. Доўгі час дорылі яны слухачам перш-наперш польскія сучасныя песні ды тыя раней вельмі папулярныя, а зараз прызабытыя.

„Нараўчанкі” спявалі толькі па-бела-

руску. Над возерам паплылі звонкія песні п’явунь, між іншым, „А ў цёмным лесе”, „А ў лесе грыбы зарадзілі”, „Хлопцы-рыбалоўцы” і „А ў полі пад дубком”. Хаця было парна і гарача, яны выступілі ў нацыянальных беларускіх касцюмах.

У перапынках паміж выступленнямі калектываў адбываліся конкурсы на тэму Белавежскай пушчы і экалогіі. На беразе ў засені дрэў адбываўся кірмаш народных вырабаў ды старадаўніх рэчаў.

Вечарам „The Kuffels” спяваў шанты ля вогнішча. Моладзь паехала на дыскатэку ў бандарскі клуб „Карына”.

На канец падводзілі вынікі спаборніцтва парусных лодак. Пераможцамі рэгаты на Семяноўскім вадасховішчы сталі: у катэгорыі найбольшых турыстычных яхтаў — каманда Пятра Грошыка з Варшавы; у катэгорыі меншых яхтаў — каманда Кшыштафа Плюты з Варшавы; у класе „Мікра” — Марцін Хадакевіч з Беластока і ў класе „Амега” — Малгажата Легус з Сувалкаў.

Мерапрыемства арганізавалі ўлады Нараўчанскай гміны, Яхтклуб „Кораб” з Беластока, Беластоцкі парусны саюз і клуб „Карына” з Бандароў.

Тэкст і фота Янкі Целушэцкага

Гімназія ў Ягуштове

У Бельскай гміне працуюць тры падставовыя школы — у Ягуштове, Храбалах і Лубіне-Касцельным — ды адна гімназія — у Ягуштове. Пасля чатырнацімесячнай будовы завяршаюцца аддзелачныя работы ў будынку гімназіі, які прымыкае да школьнага гмаху. Новабудуёла — самая важная сёлетняя інвестыцыя ў гміне. Пасля яе заканчэння падбельскае Ягуштова атрымае сучасны асветны комплекс. У пачынаючымся школьным годзе ў гімназіі будзе вучыцца 191, а ў пачатко-

вай школе — 161 школьнік. Абедзве школьныя ўстановы будуць карыстацца супольнай кухняй, камп’ютэрнай лабараторыяй, бібліятэкай і спартзалай. У планах — пабудова трох асфальтавых спортпляцовак, якія ў зімовы перыяд будуць ператварацца ў каткі.

Плануецца, што ў школьным комплексе ў час каникул будзе працаваць Цэнтр абмену малоддзю з мэтай інтэграцыі дзяцей з Усходу і Захаду. Удзелам у інтэграцыйных лагерах цікавіцца моладзь з Беларусі, Украіны і Нямеччыны.

Міхал Мінцэвіч

Здаровая ежа з Зубровіі

Гутарка з Мікалаем ЯНОЎСКІМ, кандыдатам у Сейм Рэчы Паспалітай.

— *Што Вас схіліла да змагання за сеймавае месца?*

— З маладых гадоў я належаў да ЗМВ, пасля ЗСЛ, дзейнічаў у розных іншых арганізацыях. Увык у грамадскую працу. Думаю, глядзячы на тое, што цяпер дзеецца ў нашай краіне, прычыніцца да паляпшэння сітуацыі грамадзян.

— *Сейм з'яўляецца заканадаўчым органам. Ці Вы маеце нейкую юрыдычную падрыхтоўку для кампетэнтнай парламенцкай працы?*

— Заканадаўствам павінны займацца не толькі юрысты, але і людзі практычнай гаспадарчай дзейнасці. Я ў 1990 годзе закончыў Галоўную сельскагаспадарчую школу ў Варшаве і гаспадару цяпер на пяцідзiesiąці гектарах зямлі. З'яўляюся народным засядацелем у Крымінальным аддзяленні Бельскага суда. Памагаў і памагаю людзям у адстойванні перад судом кампенсаций за прычыненыя ім шкоды, напр. хадайнічаю за кампенсачно сялянам Чахоў-Арлянскіх пажарных страт, прычыненых чыгункай. Бачу, што ў нас многа законаў, а некаторыя з іх існуюць толькі дзеля абыходу іншых, каб нейкія хітруны карысталіся гэтым. Законы павінны быць ясныя і ўсім зразумелыя, а не толькі тым, што іх абыходзяць.

— *Якое Ваша меркаванне наконт падаткаў?*

— Найсамперш трэба аблажыць падаткамі замежныя фірмы, якія вывозяць грошы за граніцу. Павінны плаціць чыноўнікі, у якіх вялікія аклады. Бо мусяць быць грошы на бясплатныя адукацыю і ахову здароўя. Прадпрымальнікам, якія ствараюць новыя месцы працы, павінны быць гарантаваны льготы. Трэба абмежаваць адміністрацыю — у нас вялікая армія чыноўнікаў, а на армію няма; чыноўнікамі ваяваць не будзем!

— *Ваяваць?*

— Кожная дзяржава павінна мець армію і паліцыю. І бясплатнае навучанне, і ахову здароўя.

— *Якое Ваша меркаванне наконт тэмэнай палітыкі?*

— Кожная дзяржава дбае пра сваю гаспадарку. Пагрозы з-за граніцы павінны засцерагацца таможнай палітыкай. Дэфіцыт замежнага гандлю адбірае месцы працы ў Польшчы, вырабы з Еўрасаюза нішчаць нашу гаспадарку. Неразважныя візавыя рашэнні таксама

даводзяць да заняпаду — каб заходні капітал праз нашу тэрыторыю пераяздаваў на ўсход.

— *Калі б Вы апынуліся ў Сейме, Вы кіраваліся б сваімі меркаваннямі наконт складаных пытанняў, ці давяралі б нейкім аналітыкам?*

— Я не магу прыкідвацца, што ўсё ведаю, але аналізы экспертаў трэба было б разглядаць на свой розум, бо ж і прафесары памыляюцца ў грамадскіх справах.

— *Што, наводле Вас, павінна фінансаваць дзяржава?*

— Галоўнае, гэта асвета. Ад пачатковага навучання па вышэйшае павінна яна быць бясплатная, бо дзіця не мае ўплыву на тое, з якой яно сям'і. Кожны чалавек павінен мець роўныя шансы. Павінны быць і прыватныя школы тым, што маюць грошы.

Другая справа — здароўе. Тое, што было прысацыялізме, павінна астацца. За адну ноч паводка, град, пажар нават з багамага чалавека зробіць інваліда без грошай. І мы ўсе павінны ў гэтым дапамагаць сабе, бо хвароба не выбірае. Трэба ліквідаваць Касы хворых. Калісь быў адзін ваяводскі лекар і траіх чыноўнікаў — і хапала для нагляду, а цяпер маем поўна чыноўнікаў, якія марнуюць грошы.

Праца калісь не была ў пашане, але доступ да яе павінен мець кожны, хто хоча працаваць. Трэба даць людзям зарабіць.

— *Адкуль на гэта браць грошы?*

— Ад адміністрацыі, ад нашай гаспадаркі. Бельск пайшоў наперад, бо там дбаюць пра фірмы, што там дзейнічаюць. Адно месца працы стварае другое месца. А ў Гайнаўцы замежныя фірмы, і Гайнаўка падае. Але ў Бельску добрых

гаспадароў адкінулі са спіса кандыдатаў у парламент.

— *Ці каб актывізаваць Гайнаўку, там павінны быць такія ж, як у Бельску, фірмы?*

— Калі гаварыць пра нашу Гайнаўшчыну, то Белавежская пушча не можа быць паркам, яна з'яўляецца нашай карміцелькай, асновай нашай экзістэнцыі. Ніякі інвестар не ўвойдзе на ахоўваемую тэрыторыю.

Шансам нашага павета з'яўляюцца нашы харчы, бо яны здаравейшыя, лепшыя, таннейшыя і смачнейшыя за заходнееўрапейскія. Трэба спыніць аблясненне і продаж нашай зямлі, бо столькі нашай тоеснасці, колькі зямлі. Наша зямля павінна даваць хлеб, бо калі нашай зямлі не будзе, а нам здарыцца бяда, то куды мы дзенемся?

Далей — трэба глянуць на нашу геаграфію: прынямецкія тэрыторыі развіваюцца. Трэба запусціць пагранічарход у Семяноўцы, электрыфікаваць чыгуначную лінію Седльцы — Семяноўка. Адбудова таго, што было, дасць нам каля дзвюх тысяч працоўных месц.

— *А што вазіць той чыгункай?*

— Расія мадэрнізуе трансібірскую магістраль, і Еўрасаюз перакінецца таксама на чыгунку. На базе металургічнага камбіната „Катавіцы”, куды даходзяць шырокія пуці, мае паўстаць тэрмінал. А тут жа, ад нас, найбліжэй на ўсход, адзіная траса без наземных перашкод, без мастоў і вядукаў. За 2-3 гады польскія шашы раз'ездзяць аўтафурь, ужо там каляіны большыя, чым на

палявых дарогах. І тыя аўтафурь трэба будзе на платформы грузіць. Будзе менш выпадкаў, зберагуцца дарогі і будзе праца. Толькі гэта трэба зрабіць. Трэба адкінуць палітыку, а думаць пра гаспадарку. Калі мы з суседзям маем фірму, а нашы жонкі займаюцца палітыкай і сварацца, то мы можам нашых жонак прыцішыць, бо наш эканамічны інтарэс важнейшы за іх сваркі. Што нас можа абходзіць палітычная сітуацыя ў Беларусі?!

— ?

— Там народ ведае, што робіць. Калі захочуць там нашага Валэнсу, то няхай выбіраюць Валэнсу. А гаспадарчыя кантакты трэба трымаць, бо палітычнае ўмешванне нічога не дае. Цяпер супрацоўніцтва наглядаецца толькі ў тым, што часам адтуль адны калектывы прыедуць. Я дваццаць два гады назад быў у Мінску. У рэстаране папрасіў, каб зайгралі беларускую народную песню. Яны не ўмелі і я стаў іх сароміць і сам заспяваў „Колькі ў небе зор”. І так народ павінен шукаць свайго, тады і палітыкі яму падпарадкоўваюцца.

Наша грамадства, на Беласточчыне, са спазненнем рэагуе на змены; гэтак жа і ў Беларусі. Нашы людзі зашчэплены нейкай вакцынай, каб не падавацца гвалтоўным зменам. Так заскарузлі, каб абараніцца ад мацнейшых, і, дзякуючы гэтаму, захавалі сваю культуру.

— *Вашы выбарчыя лозунгі?*

— „Здаровыя харчы з краіны зубра”.

— *Дзякую за размову і жэдаю поспеху.*

Гутарыў Аляксандр ВЯРЫЦКІ

Фота аўтара

Падзея ў маштабе краіны

Аб тым, што войт Арлянскай гміны любіць катацца на службовым транспарце, ведаюць многія. За няпоўныя два гады лічальнік гміннай пажарнай машыны маркі „Люблін III” неўзабаве перасягне лічбу роўную экватару. Радныя сталі цікавіцца эфектамі службовых паездак, але войт аднойчы сказаў на сесіі, што вынікі пакажа час.

На чэрвеньскай сесіі радныя са справаздачы даведаліся, што войт службова пабываў у Мінску, дзе наладжваў гандлёвыя кантакты па продажу сельскагаспадарчых пладоў і афармляў справу супрацоўніцтва ў галіне культуры.

Замежная паездка зацікавіла радных, а некаторых нават устрывожыла, паколькі ваяж папярэняга войта ў Беларусь закончыўся стратай службовага „Фольксвагена” (адны гаварылі, што аўтамабіль укралі, іншыя строілі свае здагадкі). Менавіта таму група з чатырох

радных папрасіла войта растуламачыць, якія былі ім дасягнуты вынікі па продажы ў Беларусь сельгаспладоў, з кім войт ездзіў за мяжу і ў якім характары і хто палагодзіў кошты пабыўкі ў Мінску.

І хаця ў пісьмовым паведамленні не было адказу на ніводнае з пастаўленых пытанняў, радныя даведаліся аб правах і абавязках войта: „Войт гміны мае права, — напісаў ён, — і заадно абавязак кіраваць бягучымі справамі гміны і прадстаўляць яе звонку. Спосаб выканання вышэйзгаданых абавязкаў залежыць толькі і выключна ад ініцыятывы і вырашэння войта гміны. Арлянская гміна не панесла ніякіх коштаў у сувязі з маёй паездкай у Беларусь з мэтай памнажэння карысцей усаму грамадству гміны, што трэба прызнаць эвенементам (падзеям) у маштабе краіны”.

А вынікі??? Вось і падзея ў маштабе краіны.

Міхал МІНЦЭВІЧ

Візіт Аляксандрыйскага патрыярха

[1 *☞ працяг*]

Калі згадка пра культавую якасць, варта аднесціся да аднаго эпизоду з выступлення мітрапаліта Савы на Святой Гары. Наш першаіерарх даволі неахайна прывітаў прысутнага на адмысловай пляцоўцы палітычнага куміра сваёй паствы Владзімежа Цімашэвіча, які ў апошнім часе крышку заслужыўся ў накіроўванні масавых мерапрыемстваў духовага характару ў палітычнае русло, а ягоная паказная прысутнасць на Грабарцы, здаецца, наблізілася да мяжы меры прыстойнасці. Дарчы, сказаная загана адносіцца не толькі да Цімашэвіча, але і да якасці найправаслаўнейшых аматараў палітычных прыгод. Астаецца мець надзею, што не за гарамі той дзень, калі Лешак Мілер здзейсніць сваю нядаўнюю задуму наконт апрацоўкі бюджэту і загадае сваім парламентарыям перанесці выбары на пачатак года. Мо гэта *przywroci normalnosć* і верне нашым культывым і культурным мерапрыемствам іх духовы характар.

Патрыярх Пётр наведваў таксама Гайнаўку, Бельск, Беласток і Супрасль. У беластоцкім Свята-Мікалаеўскім са-

боры сустрэўся ён з каталіцкім беластоцкім мітрапалітам архібіскупам Войцехам Зембам і прадстаўнікамі мясцовых улад ды іншых устаноў. Прысутнічалі падляскаская ваявода Крыстына Лукашук, прэзідэнт Беластока Рышард Тур, амбасадар РБ у РП Мікалай Крэчка, генеральны консул РБ у Беластоку Леанід Каравайка, пасол Сейма РП Сяргей Плева і іншыя. З кароткімі, цёплымі прамовамі выступілі праваслаўны епіскап беластоцка-гданьскі Іакаў і каталіцкі архібіскуп Войцех Земба. Ваявода Крыстына Лукашук гаварыла аб *pięknej ziemi podlaskiej*. Патрыярх Пётр выказаў задавальненне мясцовымі міжканфесійнымі адносінамі і заклікаў праваслаўных берагчы веру продкаў.

У Варшаве патрыярха Пятра прынялі прэзідэнт Рэчы Паспалітай Аляксандр Кваснеўскі, прэм'ер-міністр Ежы Бузэк і прымас Польшчы Юзэф Глемп. А шчырым сэрцам прымалі яго падчас візіту ў нашу краіну шматлікія праваслаўныя вернікі.

Аляксандр ВЯРЫЦКІ

Фота аўтара

Выбарчая лістоўка

„Спынім рост бяды, ажывім гаспадарку, зніжаючы падаткі”, — абяцае на выбарчай лістоўцы Ліга польскіх сем'яў. Як тут за яе не прагаласаваць? Хто з нас хоча жыць у бядзе, хто не хоча плаціць меншыя падаткі?

Але зараз, зараз, Польская сялянская партыя мае таксама цікавую гаспадарчую праграму. „Мы супраць скарачання выдаткаў дзяржавы на публічныя патрэбы, — заявіў яе старшыня Яраслаў Каліноўскі. — Замест гэтага трэба павялічыць прыток грошай у бюджэт”. Слушна. Прытыкайце сабе тыя грошы, друкуйце, шукайце дзе хочаце, абы не ў нашых кішэнях.

Унія вольнасці кажа: „Моцны сярэдні клас — моцная дзяржава”. У адказ Выбарчая акцыя салідарнасць правых заяўляе: „Іншыя адно гавораць, а мы змяняем Польшчу”. У выніку гэтых зменаў на радзіўся выбарчы лозунг Саюза левых дэмакратаў: „Вярніма нармальнасць, выйграйма будучыню”. Вядома, як той казаў: *lepszego jutro było wczoraj*, таму і перамогі на будучыню трэба шукаць у мінулым. Слухаючы, з якой цеплынёй палякі ўспамінаюць пакойнага Эдуарда Герка,

дык прагаласуюць за кожнага таго, хто верне ім геркаўскую „нармальнасць”.

Не менш важныя за выбарчыя лозунгі партый, кааліцый і лігаў якасці паасобных кандыдатаў. Найчасцей з'яўляюцца імі людзі *кроў ад крыві, плоць ад плоці* нашы. Як не прагаласаваць за чалавека, які адкрыта прызнаецца: „Я адзін з вас”? Уяўляецца трансляцыі з сеймавых дэбатаў у тэлебачанні, у час якіх можна будзе ўбачыць свайго чалавека? Гэта ж цікавей за бразільскі тэлесерыял!

Добра, калі кандыдат любіць сям'ю і „традыцыйныя духоўныя вартасці”. І не добра, калі гэтага не любіць.

„У Еўрасаюз не на каленях”! — дэкларуюць асцярожныя, якія хочуць, каб не атажамлівалі іх з нямоднымі цяпер лібераламі, але і не называлі „ашаломамі”, што свету далей свайго плота не бачаць. Гэты лозунг, думаю, актуальны ў час летніх паломніцтваў. Хто ахвяраваўся пайсці на каленях у святое месца, той ведае, што гэта значыць і напэўна не будзе ў такі ж спосаб пакутаваць па дарозе ў свецкі саюз.

Мікола ВАЎРАНЮК

Літаратурна-мастацкая старонка

(499)

Міра Лукша

Касцёр Самабуса

Рашыў Габрусь Самабусь парваць з літаратурай. Адысці годна і ў добры час. І крытыкі пляснулi ў далоні: „Добра!” Бо ўсё ўжо пра яго пананісвалі, іхні варштат вычарпаўся, а ў дадатак у газетах ды часопісах за опусы пра опусы Габруся Самабуса чамусьці мала ім плацілі. А мо і не так і мала, ды колькі можна пра тыя вершы, нават і самыя геніяльныя! Знойдзе крытык адзін слова-ключ, другі, а колькі ж можна ключыць, хай і на найгеніяльным палетку? А, можа, Габрусь Самабусь быў сапраўды загеніяльны на звычайных крытыкаў, якім не падскочыць вышэй таго, чаму іх навучылі ў інстытутах? Ды і каму гэта патрэбна! Міфічнаму чытачу? І так ніхто гэтага ўсяго не чытае. Нічога не чытаюць. Нават глядзець у тэлевізар людзям няма авхоты, калі там гавораць. Высыхаюць словы-ключы.

Рашыў парваць Габрусь з літаратурай зусім ды назаўсёды. Зваліў з паліцы кнігі ў сваёй хаце. А добрыя яны. У палатняных вокладках. Лакіраваныя. Шкада, што на распалку ў печ не дасі — у доме толькі ацяпляльныя батарэі; у блоку Габрусь жыве. Але ж толькі „рукапісы не гараць”! А гэта, што тут на кучы ляжыць, хутка б занялося, палала б, бо і клей добры, і папера юбілейная, не гавораць пра кужаль ды лакіравае вокладках. Ой, шугала б! Нягледзячы на палыманыя словы ў сярэдзіне тамоў. Пра любоў да радзімы, людзей, свету, прыроды, каханне, чалавечнасць! І заклікі да гэтага самага. А, вось, прыклады дрэнні — во, як гэта гарэла б! Характары чорныя як пікельная смала!

Не, паліць не будзе. І ў сметніцу не ўкіне. І не павязе ў склад макулатуры — там яму заплацяць за кнігі менш, чым выдаць на транспарт...

Запаліў Габрусь грамнічку, што з-за іконы дастаў, жаўтлявую, паставіў на круглы столік пасярод кніжнага запале-нага балагана, наліў сябе гарачай моцнай гарбаты, адмераў у кубак тры чубатыя лыжачкі цукру. Апусціўся ля канапы, пакрытай паплямленай капай у, здаецца, турэцкія ўзоры. І што з тою літаратурай...

З абвальваючайся рухомай піраміды бліскалі на яго, бы сыпучы пясок, літары прозвішчаў аўтараў і загалоўкаў, выпуклыя і ўплюснутыя, чорныя ды залачоныя, простыя і выкрунтасныя, часам горбам кніга адварочвалася, аздобай стылізаванай... Варушыліся лісты даўно не чапаняны, з уздыхам выпускалі спаміж лістоў шэры пыл і пах чагосьці няўлоўнага, чым аддае ад старых бібліятэк і бібліятэкаршаў. Мо гэтак дыхаюць кнігі, нейкай такой энергіяй, што спіць паміж лістамі, пакуль кнігі не кранеш? Рукой дрыжачай ад захаплення або цікаўнасці? А мо тады, калі кнігі абураныя такім жорсткім да іх падыходам, што іх за горб ды на кучу? Як сёння ўчыніў паэт Габрусь Самабусь? Няўжо кнігам крыўдна! — сцэпануў плечуком уласнік літаратуры, зваленай на падлогу. Ён жа ж — паэт — адчуў яе непрыхаваную крыўду і злосць за такое хамства. Ён жа чуе нячутнае іншымі! Ціхі шэргат пылу прабіўся не толькі да яго прачулых, адтапыраных ад выгаленага чэрапа вушэй, а запёк між пакамі. Паэт заплакаў.

Габрусь Самабусь не плакаў даўно. Прынамсі пры сведках. А яны, гадаўкі, вырачыліся літарамі „о”, загагачыліся

„г”, разявілі тонказубыя зяпы ў здзіўлены, дыбам паставілі стрункія старонкі... „Што, не бачылі?! — узлаваўся Габрусь. — Ну, плачу! У мяне алергія слязлівая на вас і ваш пыл! На паперу, на ўсё друкаванае. І не буду вас чытаць, бо не хачу плакаць.” — „Спаліш? Спаліш? — зашапта-лі старонкі. — Дык палі! Толькі рукапісы не гараць. А тваіх рукапісаў даўно сярод нас няма. Спалі! Запалкай, запальнічкай, крэсівам, што з раскопак прывёз...”

Дастаў з шуфляды паэт крамяні, губку, прыпаў на калені да кастра кніг. Тук-пук! — ударыўся камень аб камень.

Іскры ляцелі, запахла порахам, але не загарэўся касцёр. Габрусь абмахнуў верхам свае вялікае далоні узмакрэлы лоб. Кроплі поту скаціліся на каменчыкі. Ударыў яшчэ раз. З пальца пацякла кроў... „І поту, і крывы каштуе гэта літаратура!” — скавытнуў Габрусь і шпурнуў каменне за расчыненае акно. Ля пад’езда ўзвыў сабака і сціх. „І не адно жыццё яна, паэзія, забрала!”

Пасядзеў яшчэ хвіліну на падлозе, засыпанай попелам ад папярэсаў, змораны паэт. Ні паліць, ні піць яму не хацелася. Гарбату не чапаў. Устаў з крэткам, падаўся да шафы, спрытна схаванай у сцяне. Там, за трыццацітомнікам Маякоўскага мела стаяць непачатая, урачыстая пляшка. Паўлітэрка спірытысу. Якраз за томам, дзе паэма „Воблака ў штанах”, улюбёная Габрусь з часу, калі штудзіраваў рускую філалогію, каб спазнаць маскалёўскі дух.

Не, піць Габрусь не будзе. І не намаўляйце. Не будзе мець над ім уладу зялёны змей. Іншы раз мо і прытуліў бы бутэчку, родненую, да распаленых грудзей... Габрусь жорстка крутануў капсель, рашуча падышоў да стуса кніг, што ў амярцвенні ўзіраліся ў яго, бездапаможныя і як нежывыя, і лінуў вадкасць на іх схалад-нелыя ад страху спіны.

Выліў усю бутэльку. Паўлітра! Чырк-нуў запалкай. Занялося хутка. Гарэлі Мележы, Байраны, Пушкіны, Міцкевічы, Шаўчэнкі, Гюго, Картасары! Рубцовы і Рублёўскія, Адамовічы, Сысы, Бальмон-ты і Адамчыкі. Сінім полымем успыхнуў Глобус. Пунсова затрапяталі Клімковіч з Ахроменкам. Іскрамі сыпанулі Канапелька, Куртаніч і Сільнова. Арлоў ўзвіўся аж пад стол. Гумянюк аж пішчаў ад жару. Брыль, Танк і Панчанка палалі роўна, ціха. Крапіва тлеў, час ад часу з сыкам пускаючы зялёную іскру. Гётэ з Шылерам капцілі чадам, аж пякло Габрусю ў вачах...

А Біблія не загарэлася. Неўзабаве ля пад’езда загігікала чырвоная машына. Пажарнікі знадворку прыставілі да сцяны драбіны, сіканулі вадой праз акно...

— І агонь, і вада нас ачысцяць, — прамовіў паэт Габрусь Самабусь, сцягваючы з мокрага торса паласатую майку. Памацаў пакурчанае ад агню валоссе на грудзях, пакляпаўся па сэрцы. — Во, а я нават ля цыцак загарэўся.

Кнігі ўкінулі ў смеццявоз. Падлогу памыла паэтава каханка, настаўніца роднае мовы. Хата сохла за ўсё лета, з пачаткам якога Габрусь з’ехаў у вёску да матулі.

А рукапісы, дальбог, не гараць. Апрача Бібліі застаўся адзін Габрусь у верш. Старэнькі, нідзе не друкаваны. Замок ён, на жаль, настолькі ад пажарніцкае сікаўкі, што нямажна было яго расчытаць.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Словы Сакрата Яновіча

Найсамперш было слова. Нейкае дзіўнае такое, бы ў снах з’яўляецца. За першым — наступныя, наступныя. Ствараюцца думкі, карціны ля печы, за старой машынай, пры гекталітрах гарбаты, якую табе без слова падасць асоба. Перасмыкаюцца праз межы. Найцяжэй — праз самыя блізкія.

Вялікі горад Беласток ніколі Яновіча не любіў без памяці. З узаемнасцю ж. У шэрагу адкінутых метраполій стаіць шмат іх. З беларускага ключа хоць бы Лявон Тарасевіч, якому здаўна ўжо бліжай у Берлін ды Венецыю. Можа якраз праз адмаўленне, абодва (пісьменнік і мастак) трымаюцца адзін аднаго, дыялагізуючы час-часом так гучна, бы ў заядлай сварцы.

Рознай масці знаці беластоцкай метраполіі ад гадоў і да сёння аж да горла не праходзіць тое, што Тутэйшы можа ствараць не па-нашаму і чагосьці яшчэ хапець. Усё тыя глоткі ім заціскаюцца. Чым больш польскія ды каталіцкія, тым вужэйшыя. І не прамовяць Яновічавы словы, што па-іхняму гучаць, бо перакладзены: „Widuję ogromne kolejki do spowiedzi wielkopostnej i zarazem doznaję upokorzeń wcale niezasłużonych, od tychże rozgrzeszających się, którzy w życiu społecznym stoją mi zbyt ciężką zawadą w labiryncie powszednich zabiegów (...). Marzy mi się powrót do rycerskości, jej pięknej zasady pardonu do słabszego”.

Алесь ФІЛПОВІЧ

* * *

Нельга быць.

Нельга быць з табой.

Нельга быць з табой у бясчассі,

у бязмежжы, дзе змрок і боль

пачалі паляваць на ішчасце.

Нельга ведаць, што, як і ўсе,

я не толькі безабаронны

ў сне, але і наяве, дзе

несупынна іду да прорвы,

дзе аднойчы ў цішы стары

запрацуе гадзіннік, дзіды

увап’юцца, і дагары

перакуліцца дзіўны-дзіўны

свет, які...

Свет, які з табой.

Свет, які з табой у бясчассі,

у бязмежжы, скуль змрок і боль

і скрозь сон — назаўжды застаўся.

Адкінутыя пакідаюць месцы, у якіх іх не хочучь. Сакрат Яновіч вярнуўся ў Крынкі, хоць баяўся адмірання слоў, што вядуць да „доўгай смерці” мястэчка. Слоў, якія ёсць у ягоных блізка трыццаці кнігах і публіцыстыцы, а яны набралі англійскіх, нямецкіх, італьянскіх, нарвежскіх значэнняў...

Словы-самасейкі Яновічавы паскрываліся ў „Villi Sokrates”, „Czasopisie”, „An-nus Albaruthenicus”. „Сярэбраны яздок” памчаўся ў аб’яднаную Еўропу. А Беласток падглядае, як сорок кіламетраў на паўночны-ўсход сакратаўцы пахаджваюць з немцамі, французамі, брытанцамі, ведучы трыялогі. Пра што дысцутуюць? — Мы не разумеем, — прытвараюцца ў метраполіі. Ну й добра. Бо як Яновіч прамаўляе Па-Тутэйшаму, лямантуюць на Ліповай: — Гэта ж шавініст! Jak się nie podoba, na Białoruś, — паўтараюць доўгія гады. Цяпер дадаюць: — To czerwony, partyjniak. У свой час дакідвалі: — Jakiś podejrzan. Правакатар?

— Два ёсць вялікія беларускія пісьменнікі: Быкаў і Яновіч, — упарта паўтарае Адам Міхнік. Падтакваў яму да нядаўна Ежы Гедройц. — Co nam będzie wciskał ten Żyd jeden i ten kosmopolita pod-paryski, — усё падмейваюцца ў „wielkim mieście”.

Падабаецца каму гэта, ці не, Сакрату Яновічу — 65 гадоў.

Мацей ХАЛАДОЎСКІ

Міра Лукша

* * *

з прастрэненым ценом стаіш побач
а мой цень другі

распяты

хоць мае рукі прыцягвае зямля

спляліся пальцамі

а мы ўсё нерухомыя

збянтэжана незразумела

глядзім на танец

жывога на зямлі

Анатоль БРУСЕВІЧ

* * *

Схіляю голаў перад Вамі,

Мая самотная паэтка.

Ваш шлях, як мой, пакрыты снамі,

Яшчэ — палёсткамі ад кветак.

Ваш шлях не будзе адзінокім

У край Самоты і Натхнення.

На жаль, я чую Вашы крокі

Усё далей, і гэта дрэнна.

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Вершы Віктара Шведа

Незразумелыя словы

Настаўніца белмовы
Кажэ: — У сачыненнях
Ужываеце вы словы
Не пазнаўшы іх значэння.

Адазваўся Янка: — Хіба,
(Чуюць дзеці нечакана)
Пані гэтае алібі
Да мяне ўжо скіравана.

Піяністка

— Чуў, што дачка твая, Яніна,
Іграе ўжо на піяніна?
— Трэба сказаць, што надта чычыра
Іграе ўжо гадоў чатыры.

Дачушка мае, несумненна,
Шмат міжнародных дасягненняў.
Суседзяў двух ля нашай хаты
Раптам эмігравала ў Штаты.

Міра ЛУКША

Самаходзік

Міхасю Рамашку

Самы-самы
Самаходзік
Ёсць у Міхася.
Ці ён ездзіць,
Ці ён ходзіць,
Чуе ўся сям'я.
Асабліва дзедка Ёзік,
Што ўнізе жыве,
Чуе, як
Па столі „ходзяць”
Мішкі аўто ўсе.
А калі сумее крышчу,
Уніз да дзеда мчыць;
Самаходам „едзе” Мішка:
Вуркоча, пішчыць,
Тормаз цісне да адказу,
Пад дзвярыма: стоп!
А пасля
Дадасць шчэ газу.
На паверх зноў — гоп!

Працэсія ў Шчытах.

Блізка царквы

14 жніўня, Шчыты-Дзенцялова. Насустрач паломнікам на Святую Гару Грабарку выйшла працэсія. На самым яе пачатку дзеці. З іконамі. З прыветлівымі і даверлівымі тварыкамі.

Зараз у Шчытах мала дзяцей. Толькі ў час канікул ажывае вуліца. Тады прыязджаюць гарадскія ўнукі, сваякі. Вясковыя бабулі жывуць з царквой. Яны не даруюць — ужо

ў першую нядзелю завядуць іх у царкву! Навучаць малітваў, раскажуць пра мінулае...

Царква ў Шчытах — адна з самых прыгожых на Падляшшы.

Парафіяльная царква Усячэння Галавы св. Іаана Хрысціцеля ўзведзена разам са званіцай у 1785 г., абведзена каменным муром у 1850 годзе. Перад царквой фігура св. Іаана Непамука з 1785 г. Вёска існава-

ла ўжо ў XVI ст., была ўласнасцю роду Шчытоў, пасля Іжыковічаў. Чарговы ўладальнік, Ян Вянгерскі, разам са святыняй пабудаваў парафіяльны дом, карчму, кузню... * Па сённяшні дзень у Шчытах-Навадворах захаваўся драўляны двор уладальнікаў маёнтка.

ЗОРКА

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

* Ева і Анджэй Кэчынскія, *Драўляныя царквы Беласточчыны*, Беласток — Белавежа 1999.

Імбрык, які хацеў гарбаты

Быў сабе ў дзеда з бабай фарфравы імбрык. Казаў на сябе: „Я — імбрык з парцалыны!” Часам мусіў тлумачыць: „Хочаш гарбаты? Хочаш? І я хачу! Насып, налі кіпню! Налі!” А калі насыпалі, налілі гарачай вады, з задавальненнем ціха булькаў і заварваў моцную гарбату. Па адной лыжачцы на шклянку, лыжачка на імбрык, вады — можна аж пад самую шапачку, ды каб не пералілася цераз дзюбку. Ды хто цяпер ведае, у чым смак гарбаты! Хто можа ведаць, чаго хоча харошы парцялянавы белы імбрычак з незабудкамі на круглым баку і ў капелюшыку з вушкам! Лісце гарбаты сыплюць, чуецца, у шклянку, заліваюць вадой — і ўся справа. Або, не дай Бог, укідаюць у шклянку папяровую торбачку з перамеленым ледзь не ў пыл чайным лісцем! І тая торбачка мокне ў шклянцы, і вада набірае колеру гарбаты! Цьфу, праўда, ці гэта не грэх! Гэта мае быць напой з некалькітысячагадовай (само слова якое доўгае!) традыцыяй! Які пілі манархі! А парцяляна была даражэй за

золата! Колькі каштаваў бы ён, наш імбрык, скажам, з семсот гадоў таму? Столькі ж золата, колькі сам важыць! Бо выраб кітайскай парцяляны трымаўся ў вялікай таямніцы, за здраду якое майстры маглі пакласці галовы!

Доўга стаяў імбрык у бабуліным буфете. А бабуля Наталля кудысьці прапала! Стараўся не думаць імбрык якраз пра бабулю... Ну, што там! Бабуліна заданне — выпіраць пыл з посуду, наліваць гарбату, ставіць на стол талерачкі з пачэннем... З варэннем малінавым... Калі б у імбрыка быў язык, дык аблізаўся б... А бабулі няма так доўга... Няма і няма. Дзядуля Мікола робіць сабе гарбату проста ў шклянцы. Ну, гэтыя мужчыны! — імбрык, хоць і сам Спідар Імбрык, як у думках думае пра сябе, адчувае, што якраз не яны трымаюць традыцыю на ўзроўні... Каб стол быў накрыты, трэба пакласці накрухмаленую белую настольніцу... Так, абрус іначай. І каб кветкі былі ў вазоне. І каб дзеці... А тут дзедавы і бабуліны ўнукі не прыязджаюць, сухое бадылле тырчыць у збан-

ку... І дзед Мікола сумны, ссутулены, сёрбае карычневую цёплую вадкасць, толькі падобную на гарбату, і, здаецца, штосьці ў шклянку капае яму з вачэй... Імбрык выхільваў свой носік з буфета, бліскаў пукатым бокам, ды дзед Мікола, хоць на носе трымаў акуляры, не заўважаў ягоных старанняў. Нельга ж так не паважаць імбрыка! „Вось зусім без гарбаты высахну! Трэсну папалам! — стагнаў у сваіх парцялянавых вантробах імбрык. — Калі сёння дзед Мікола не заварыць ува мне гарбату, памру! Я хачу гарбаты!”

І раптам у адну нядзелю дрыжачымі рукамі дзед Мікола рассунуў шклянныя дзверцы буфета. Панёс імбрык на кухню. Імбрык радасна прымаў на сябе гарачы душ з крана — дзед Мікола памыў яго старанна, выцер. Прапаласнуў імбрыкава нутро кіпнем. Пасля насыпаў пяць лыжачак чаю „Юнан”. Улюбёнага, бабулінага! Пяць лыжачак: на дзядулю, на бабулю, што з бальніцы вярнулася, на імбрык, і на двух унукаў, што прыехалі на свята. Імбрыку стала гарача ад шчасця.

Міра ЛУКША

Фігура св. Іаана Непамука з 1785 г.

Калі мужык гаворыць ад шчырага сэрца

(латышская народная казка)

Ішоў стараста з маёнтка на хутары — аброк выбіваць з мужыкоў — і сустрэўся з чортам. Павіталіся, закурлі, разам пайшлі, што ў аднаго, што ў другога — усюды справа знойдзеца! Ідуць, размаўляюць.

Раптам бачаць яны — на абочыне дарогі хлапчук пасе свіней. І вось вялікі парсюк забраўся ў бульбу. Ubачыў хлапчук старасту, кінуўся за парсюком, пачаў выганяць, а той па бульбе бегает. Вось і крычыць хлапчук на парсюка:

— Каб цябе чорт узяў, зладзюга!

Пачуў гэта стараста, падштурхнуў чорта:

— Чуеш, сябар! Даюць табе парсюка. Чаму ж ты не бярэш? Я адразу ўзяў бы.

— Не варта! — адказвае чорт старасту. — Пастушок — сірата; калі я вазьму парсюка — гаспадар пастушка прыб'е, а за хлапчука і заступіцца няма каму. Ды і сказаў ён гэта проста так, не ад шчырага сэрца!

— Ну, твая справа! — кажа стараста.

Ідуць яны далей. Чуюць — плача дзіця, так і заліваецца. Маці жне жыта, ёй няма часу з маленькім займацца. А дзіця плача і плача. У маці сэрца разрываецца, а падысці нельга — вось-вось сонца зойдзе, а рабоце канца не відаць. І кажа яна са злосці:

— Каб цябе чорт узяў! Жыта асыпаецца, бацьку трэба ісці ў маёнтка, на паншчыну, а ты мне жаць не даеш!

Пачуў гэта стараста, штурхае чорта локцем:

— Чуеш, сябар! Даюць табе дзіця. Чаму ж ты не бярэш? Я адразу ўзяў бы!

— Не варта! — адказвае чорт. — У маці толькі і ёсць адно дзіця, з кім застанеца, калі я яго вазьму? Ды і не ад шчырага сэрца гэта сказана — яна не на дзіця злуде, а на твайго пана!

— Ну, твая справа! — кажа стараста.

Ідуць яны далей. Бачаць, на панскім полі сяляне спіну гнуць. Стараста кіёк падняў — да вечара трэба ўсё поле зжаць, а мужыкі толькі-толькі за палавіну перавалілі. „Ну, — думае стараста, — я зараз з вас пыл выб'ю!”

Ubачылі і сяляне старасту і пачалі лаяцца:

— Ох, чорт бы нашага старасту ўзяў! Зноў да нас завітаў, так і чакай, каму-небудзь кіем па спіне перападзе.

Цяпер ужо чорт старасту штурхае ў бок:

— Гэй, сябар! Ты чуеш, што мужыкі кажуць?

— Ды што іх слухаць! — кажа стараста. — Калі іх не біць, як сабак, дык пан зусім збяднее! Хіба гэта людзі!

— Людзі ці не людзі, — кажа тут чорт, — а казалі яны ад шчырага сэрца. Цябе ўжо я вазьму!

Схапіў тут чорт старасту, скруціў, як бабы бялізну скручваюць, сунуў у сваю торбу і паляцеў з ім проста ў пекла.

міравіч накіраваў у Італію сваё пасольства. Яго ўзначальваў біскуп Вітэліюс, які ўзяў з сабою на пасадку сакратара Міколу Гусоўскага.

Паэт выправіўся ў далёкую дарогу з радасцю. Італія была вядомая сваімі мастакамі і архітэктарамі, вучонымі і пісьменнікамі. Гусоўскі спадзяваўся, што ў італьянскай сталіцы — Рыме дасягне паэтычных вышыняў і здабудзе славу.

Заказ рымскага папы

Пасольства прыбыло ў Італію з вельмі адказным клопатам. У тым часе на землі Вялікага княства Літоўскага амаль штогод нападалі та-

Уладзімір Арлоў. Адкуль наш род Мікола Гусоўскі

Каралеўскае пасольства

Не менш за паляванне Міколу вабіла навука. Ён вучыўся ў Вільні і ў Кракаве, бліскача авалодаў там лацінскаю мовай, пачаў пісаць вершы.

Разумнага і таленавітага юнака заўважыў набліжаны да гаспадара дзяржавы чалавек — Эразм Вітэліюс. Ён быў біскупам, гэта значыць вышэйшым каталіцкім святаром, а яшчэ — любіў мастацтва і дапамагаў паэтам.

У 1518 годзе вялікі князь літоўскі і кароль Польшчы Жыгімонт Казі-

Дэкаратыўны ганак у Локніцы.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Грышка Мірановіч (усярэдзіне) з мінскімі сябрамі — хлопцы ішлі ў паломніцтва з Саколкі на Грабарку.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Вясёлы куточак

Марыся расказвае сваёй настаўніцы, што мае цяпер браціка, Якога мама купіла ў нейкай вялікай краме:

— Хіба яе там ашукалі, бо што-раз яго важыць.

— Бабулька, — просіць малы Міколка, — пагуляй з намі ў запарк. Я і Варка будзем мядзведзямі ў клетцы.

— А я што буду рабіць?

— Ты будзеш нам кідаць цукеркі.

— Татка, што гэта такое гейзер? — Гэта такі вадаспад, каторы падае ўгару.

— Татка, — просіць малы Марк, — пагуляй са мною!

— Не магу, сыночку.

— Чаму?

— Бо працую.

— Навошта працуеш?

— Каб зарабіць на хлеб для яды.

— Але я не хачу есці, я хачу гуляць!

— Татка, — пытае сыноч, — ці магу ўзяць твой самаход?

— А для чаго маеш ногі, сыночку?

— Адну для акселератара, а другую для тормазу.

У запарку малы Пеця пытае бабульку:

— Ці лвы пасля смерці ідуць у неба?

— Не!

— А паслухмяныя дзеці?

— Ідуць.

— А калі леў з'есць паслухмянае дзіця?

Андрэй ГАЎРЫЛЮК

тары. Паслы павінны былі дамовіцца з рымскім папам пра стварэнне звязу еўрапейскіх краінаў супроць татараў і туркаў. Рымскі папа лічыўся галоўным каталіцкім святаром свету і меў велізарную ўладу.

Тады папам быў Лявон Х. Ён добра ведаў і любіў паэзію ды іншыя мастацтвы. Яшчэ ён быў заўзятым паляўнічым і збіраў чучалы розных рэдкіх звяроў.

Аднаго разу папа разам з паслом Эразмам Вітэліюсам назіраў бой быкоў у цырку. Пасол загаварыў пра волата беларускіх лясоў, і Лявон Х вельмі зацікавіўся. Ён пажадаў мець у сва-

іх пакоях чучала зубра, а таксама паэтычны твор пра паляванне на гэтага невядомага ў Італіі зверу.

Эразм Вітэліюс перадаў просьбу папы свайму сакратару. Гусоўскі, якога ўжо ведалі як таленавітага паэта і ў Рыме, з ахвотаю згадзіўся. Пісаць на заказ самога папы было вялікім гонарам. Апрача таго, Мікола спадзяваўся, што яго вершы дапамогуць пасольству заваяваць у Лявона Х большую прыхільнасць і той абвесціць крыжовы паход на туркаў ды іхніх хаўруснікаў — татараў.

(працяг будзе)

Польска-беларуская крыжаванка № 35

Запоўніце клеткі беларускімі словамі.

Nil	▼	List	Znak	▼	Рэpek	▶		▼
Wilno					Jasny			
▶		▼			▼	Chińskie imię	Pokaz	
							Baba ...	
Chińskie imię	▶		Osiolek	▶		▼	▼	
Mięta	📖		Księga	▶				
▶				📖		„A” po starocerk.-słowiań.	▶	

Адказ на крыжаванку н-р 31: Калідор, памідор, медавар, мера, радыё, Прага. Камень, намер, лідар, Ліда, ара, доказ, мора, раён.

Душа баліць, а сэрца плача

Галоўнае праўленне Беларускага грамадска-культурнага таварыства падрыхтавала багаты план мерапрыемстваў на гэты год — ажно 53 імпрэзы. З гэтага ліку ў Гайнаўцы адбудуцца

толькі тры мерапрыемствы. Чаму так мала — цяжка сказаць. ГП БГКТ запрапанавала хору Гайнаўскага дому культуры ўдзел у васьмі розных святкаваннях (фэсты, фестывалі, Купалле), але кі-

раўніцтва ГДК прапаноў не пацвердзіла. У чэрвені адзначаліся Дні Гайнаўкі, але канцэрта хору ў праграме святкаванняў не прадугледжана. Прычына гэтаму, на маю думку, вядомая: людзі адыходзяць з хору. Цяжка хор скамплектаваць, складана намовіць іх на выступленне.

Аднак 29 чэрвеня г.г. начальству ГДК удалося мабілізаваць хор на паездку ў Млынары каля Эльбланга на Міжнародны фестываль нацыянальных меншасцей, у якім, між іншым, прымалі ўдзел калектывы з Літвы, Украіны, Расіі і Беларусі. Харысты хваляць падрыхтоўку фестывалю і здзіўляюцца, чаму іхнія „тузы” адмовіліся ад супольнай вечарыны для ўсіх удзельнікаў фестывалю і павезлі іх у Эльбланг. Там харысты наведаль царкву і далі канцэрт для прыхаджан, пабачылі горад і наваколлі ды вярнуліся ў Гайнаўку.

Чарговай праблемай было Купалле. Прыехаўшы ў Беласток „дама” спытала ў „караля” ці хор выступіць на белавежскім Купаллі. „Кароль” аддаў перавагу мерапрыемству ў Нараўцы. Апытаныя на гэты конт харысты разгубіліся, прапаў у іх вясёлы настрой, знікла ўсмішка.

Купалле ў Белавежы ладзіцца ГП БГКТ і гміннымі ўладамі ўжо 17 год. Сёлета мерапрыемства ўпершыню адбылося без гайнаўскага хору. У гэты дзень 8 жанчын і 7 мужчын паехалі ў Нараўку. Спачатку „валет” напакнуў харыстаў і заявіў, што далейшых канцэртаў у бліжэйшы час не прадбачаецца.

У Нараўцы калектывы адзначалі камісія. Харысты перажылі стрэс, калі на сцэне, спяваючы песню „Ой там каля рэчкі”, памыліліся. Праспявалі яшчэ тры песні. Камісія аданіла купальскія вяночкі, зробленыя калектывамі. Першае месца заняў калектыв з Дашоў, другое — з Дабрывады. Гайнавяне вярнуліся незадаволенымі.

А ў Белавежы сабралася больш 10 тысяч публікі — мясцовай і прыезджай.

Сярод гасцей былі турысты з розных раёнаў Польшчы і замежжа. „Купалінку” заспявалі 300 асоб — члены беларускіх калектываў Беласточчыны і Гродзеншчыны. Песня рэхам паляцела над старажытнай пушчай, аж да Гайнаўкі і Пружан. Сярод калектываў гайнавяне не пачулі свайго хору, здзіўляліся яго адсутнасцю, пыталі аб прычыну.

А хор апынуўся ў вялікай небяспецы. „Кароль” добра сябе адчувае, так як у рускім анекдотце: „Самочувствие отличное, настроение бодрое, опускается на дно”. Не так даўно хор налічваў 33 асобы (18 жанчын і 15 мужчын). Выступалі яны ў прыгожых уборах, падараных Міністэрствам культуры Беларусі, заварожвалі публіку на шматлікіх канцэртах. З-за неадпаведнай атмасферы з хору адыходзіла большая частка спевакоў. З 11 альтаў засталіся толькі чатыры асобы. Адышоў вядомы тэнар (спяваў песню „Нёман”). Сёлета мінае дваццаць гадоў існавання хору, але за гэты час не прысвоілі яму імя. А прапаноў як назваць калектыв было ажно трыццаць чатыры. Адыходзячым харыстам за грамадскую працу ніхто не сказаў слова „дзякуй”. А „валет”, „дама” і „кароль” расхвальваюць адзін аднаго за вялікія дасягненні на ніве беларускай культуры.

У Гайнаўцы павінен існаваць ансамбль песні і танца на высокім узроўні. У горадзе ёсць многа моладзі, якая хоча спяваць і танцаваць. Прапаную, каб апеку над хорам перанялі Музей і асяродак беларускай культуры ў Гайнаўцы і ГП БГКТ, а рэпетыцыі хору трэба было б перанесці ў будынак музея, падабраць новага дырыжора і надаць хору назву.

Толькі новае кіраўніцтва дасць хору свабоднае дыханне, у выніку чаго песня „Люблю я край, старонку гэту” будзе гучаць увесь год на шматлікіх мерапрыемствах.

Віктар БУРА
Фота з архіва аўтара

У санаторыі-прафілакторыі „Вясёлка”

Раптоўна стаў дакучаць мне пазваночнік. Невыносна болю не ўтаймавалі таблеткі і ўколы. Пачаў я шукаць іншага спосабу лячэння. Гаспадарчае агенцтва „АС” у Беластоку, якое з’яўляецца арганізатарам краёвага і замежнага турызму, запрапанавала мне выезд у Рэспубліку Беларусь у санаторый-прафілакторый „Вясёлка”. Я згадзіўся і атрымаў двухтыднёвую пущэўку.

Санаторый „Вясёлка” з’яўляецца ўласнасцю ААТ „Лакафарба”, найбольшага лідскага завода. Распаложаны ён у маляўнічым сасновым урочышчы ля збегу рэк Нёмана з Дзівой у 25 кіламетрах ад Ліды.

Пастановай урада Рэспублікі Беларусь санаторый абавязаны прымаць на летні канікулярны перыяд на адпачынак і лячэнне школьнай моладзі. Таму вось у санаторыі „Вясёлка” застаў я звыш сотні дзетак з Ліды і Мінска.

Маім лячэннем заняліся санаторныя лекары Уладзімір Полех і Марыя Чарэпка. Прыпісалі мне чатыры штодзённыя лячэбныя працэдур: ручны масаж, ультра-

трагуі, кампрэсы з лячэбнай гразі (богавіну) і г.зв. „шатландскія бічы” (струменьчыкі вады бамбэяць пад ціскам усё цела). Да апошніх патоў парыўся я таксама ў традыцыйнай лазні ды ахаладжаўся ў суседнім басейне.

Усе працаўнікі санаторыя — лекары, медсёстры, лабаранткі, кухаркі, прыбіральшчыцы — даязджаюць штодзённа на працу з Ліды санаторным аўтобусам. Усе яны рускамоўныя. Цікава, што беларускую мову ведаюць пераважна асобы польскай нацыянальнасці. Як падае лідскі турыстычны даведнік, у Лідзе пражывае звыш 100 тысяч жыхароў, у тым ліку 44,2% беларусаў, 38,3% палякаў, 14% рускіх і 2,6% украінцаў. Працаўнікам санаторыі, якія ведаюць беларускую мову, падпісаў я свае „Выбраныя вершы”.

Лекар Марыя Чарэпка, пазнаёміўшыся з маімі вершамі, запрапанавала старэйшаму выхавацелю Таццяне Чыгрынай сарганізаваць сустрэчы адпачываючых у санаторыі дзяцей са мною. Такая сустрэча адбылася 30 ліпеня г.г. Дзетак

сабралася поўная зала. Расказаў я ім аб беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы, аб беларускім літаратурным і выдавецкім руху, аб беларускім школьніцтве, аб „Ніве” і „Зорцы” і аб сваім творчым шляху. Прачытаў я таксама шмат сваіх вершаў для дзяцей. На маё пытанне, ці зразумелі змест маіх твораў, рускамоўныя дзеткі адказалі: „Мы ўсё пачыталі”. На заканчэнне сустрэчы былі аддзетак шматлікія пытанні. Ад Таццяны Чыгрынай атрымаў я тоўсты сшытак з пажаданням, каб запоўніць яго новымі вершамі. Дзякуючы майму шчыраму сябру, журналісту Алесю Жалкоўскаму з Ліды, у „Лідскай газеце” н-р 95 ад 2 жніўня г.г. паявілася абшырная інфармацыя аб маёй сустрэчы з дзецьмі ў санаторыі.

Да маёй аўтарскай сустрэчы называлі мяне ў санаторыі „пан с Польшы”. А пасля сустрэчы сталі называць „белорусский поэт с Белосточкины”.

Хачу сцвердзіць, што ўсё ў санаторыі адносілася да мяне з вялікай пашанай. Калі я, пасля лячэбных працэдур, адпачываў на

лаўцы ля санаторыя, падыходзілі да мяне дзеткі са сшыткамі з просьбаю ўпісання ім на памяць. Васьмігадовая дзяўчынка Віка, усміхаючыся да мяне, сказала: „Вы, дядя, пишете чудесные стихотворения”.

Са сваёй пабыўкі ў санаторыі „Вясёлка” я надта задаволены. Усе лячэбныя працэдур, якіх я меў там шмат, падлячылі мой пазваночнік і стаў я сябе адчуваць намнога лепш. Хадзіў я шмат разоў на рэчку Дзіву і захапляўся магутным Нёманам. Усяго ж толькі пятнаццаць мінут хады маляўнічым лесам.

Адно толькі можна сказаць адмоўнае: беларускія таможнікі трымалі на мяжы рэйсавы аўтобус з Беластока ў Мінск аж чатыры гадзіны. Замест прыехаць у Ліду ў восем гадзін вечара, калі чакала тут мяне машына з санаторыя, я апынуўся ў Лідзе пасля поўначы і вымушаны быў ехаць у санаторый на таксі. Ды і вяртаючыся ў Польшчу рэйсавы аўтобус Мінск — Варшава стаў на мяжы тры гадзіны. Таможнікі быццам намагаюцца, каб людзям адхацелася ехаць за мяжу, нават у такіх складаных абставінах — калі чалавек хворы і едзе лячыцца.

Віктар ШВЕД

Фэст у Заблудаве

З нагоды 448 гадавіны атрымання гарадскіх правоў 19 жніўня ў Заблудаве адбыўся народны фэст. Арганізатарамі яго былі Радые Беласток і ўлады горада. Імпрэза адбылася ўжо шосты раз і была прымеркавана да гістарычнага факту прысваення гарадскіх правоў каралём Сігмунтам Аўгустам. Здарылася гэта 21 жніўня 1553 г.

Арганізатары запэўнілі ўсім пры-

сутным добрую гульню. Музычныя ўражанні даставілі публіцы выступленні гуртоў „Чарамшына”, „Каса хорых”, „3-над Мэрэчанкі”. Быў таксама і заблудаўскі гурт „Duo-Boys”, які іграў музыку дыска-пола. У цыганскія рытмы ўвяла Элена Руткоўская, якая заваявала публіку.

Найбольш уцехі і радасці мелі наймалодшыя ўдзельнікі фэсту, якія апрача цукеркаў, цукровай ваты, розных цацак і забавак, карысталіся „Дзіцячай

вёскай” — з каруселямі, горкамі і гойданкамі. У той час старэйшыя ўдзельнікі фэсту карысталіся магчымасцю дармовых медыцынскіх абследаванняў. Можна было памерыць ціск крыві, узровень халестырыну, або здаць кроў пад вокам спецыялістаў, якія пацыентаў прымалі ў медыцынскіх палатках.

Зацікаўленыя народным рамяством аглядалі і куплялі гліняныя гаршчкі, падковы, драўляныя фігуркі і тканяны каляровымі ніцмі вышываныя ручні-

кі, саламяныя кошычкі і вырабы з вербалозу.

Аматарам спорту арганізатары прапанавалі футбольны матч камандаў „Рудня” Заблудаў і „Іскра” Парытэ-Яблань. Апрача таго з Шчытна прыехалі рыцары, якія паказалі рыцарскі турнір. Паказ феерверкаў і турнір па вылучэнні самага моцнага мужчыны папярэдзілі дыскатэку пад адкрытым небам, якая цягнулася да 3 гадзіны раніцы.

Паўліна ШАФРАН

Дзяўчаты з Востраўскай парафіі: Наталля і Магдаліна Клімук, Аня і Ева Кендысь, Ася Макарэвіч.

Ахвяраваныя Святой Грабарцы

[1 *працяг*]

— Што хочаш памяняць у жыцці? — пытаю дваццаціпяцігадовую паломніцу.

Аня пакуль беспрацоўная, дапамагае бацькам у гаспадарцы. Раней працавала ў магазіне „Бядронка”.

— Каб нейкую працу найці, закончыць лепшую школу, — думае ўголас мая спадарожніца. — І лепіе ся чуіць, як робеда на Grabarce.

Прыпынак Кленікі

Сяло Кленікі, 15 жніўня. Айцец Аляксандр Высоцкі ўжо гадзіну выглядае паломнікаў. Мелі прыйсці ў абед, а тут першая на гадзінніку, а іх няма.

Каля царквы расставілі сталы і пасудзіну. Баявітая кухарка Мая сочыць, каб усё было як у людзей.

— Батюшкі то ў школе посадім, — разважае ўголас пані Мая, па-праваслаўнаму Марыя, а па-вулічнаму „Пшчола”. Абед падрыхтаваны школьнымі кухаркамі шыкарны: суп са свежай гародніны са свойскім хлебам, рыбныя катлеты — па два на галаву, два віды салата — з памідораў і капусты, духмяная бульба, кампот і гурба яблыкаў.

— А скуль вы будэтэ? — клічуць да сябе мяне і Гражыну мясцовыя кабеты, што расселіся на лавачцы насупраць царквы.

Няма ў Кленіках лепшай інфармацыйнай крыніцы як лавачка. На лавачцы ўсё ведаюць, на лавачцы ўсё бачаць.

— О, дівіетэсе, дівіетэсе, — паказваюць нам цётку ў белай хустачцы. — То такая, што па ўсіх пільгрымках ездзіць. Бядачка, сёлета водпуску не атрымала. То бач, прыехала з Бельска, хоць з бацюшкамі прывітацца.

Пазайздросціўшы цётцы ў белай хустачцы, мы таксама рушылі прывітацца з айцом Уладзімірам Місеюком. Сакольскі настаяцель прыехаў спецыяльна, каб правесці паломніцтва цераз сваю родную вёску, Падрэчаны.

— То і гэтыя мусіць па ўсіх пільгрымках ходзяць, — пачулася ў наш бок з лавачкі.

Хоць ты ў Маскву адпраўляй

Пасля малітвы і добрага абеду ў Кленіках падаемся ў дарогу. Палявымі дарогамі — праз Сапава, Падрэчаны, Локніцу. У грамадзе чуваць сяброўскія размовы. Пра школу, пра „Басовішча”, пра знаёмых. Найбольш тут моладзі. Ідуць кавалеры і ліцэісты, студэнты і маладыя беспрацоўныя, дзяўчаты і хлопцы з пачатковых школ. Сярэдні

ўзрост пільгрымаў — на вока, дваццаць гадоў. Ёсць і старэйшыя, але тых як на лекарства.

Найстарэйшы ў грамадзе, брат Іаан з Беластока, вылучаецца выглядам і манерай. У яго, як у Дзеда Мароза, белая барада, адмысловы крыж з іконкай, абведзены фольгай, шырокія веды на тэму царквы і пільгрымак. Ды яшчэ ў кожнай царкве, сола, заводзіць напеў Багародзіцы.

— Як першы раз пайшоў я на Грабарку, то ногі месяц часу былі падкурчаны. За пятнаццаць гадоў так разышоўся, што зараз хоць ты ў Маскву адпраўляй! — расказвае дзед.

Разам з паломніцтвам ідуць пастыры — духоўны апякун паломніцтва айцей Пётр Харытанюк з Крынак, мажны айцец Анатоль Марчук з Самагруда, вікарны айцец Яраслаў Грыгевіч з Саколкі, малады бацюшка Андрэй Місяюк з Засцянкаў. Ёсць і бацюшка Яраслаў Шчарбец з Новай Волі, ёсць айцец Уладыслаў Масайла з Ячна і гасцінна айцец Уладзімір Місяюк з Саколкі, пасля яшчэ дойдзе бацюшка Анатоль Такаюк з Орлі.

— Слаўнае ваша паломніцтва, — віншую духовага апекуна, — каб ніхто і з ног не збіўся!

З ціхім спадзевам у сэрцы

— Пільгрымка — гэта жывы арганізм, кожны ўдзельнік адказны за духоўную атмасферу, — кажа Наталля Клімук, студэнтка паланістыкі. Наталля ідзе разам з сястрой Магдай, студэнткай музычнай акадэміі ў Быдгашчы. Дзяўчаты, дочкі бацюшкі з Паўднёвага Вострава, у паломніцтве дзесяты раз.

— Ідзем з ціхім спадзевам у сэрцы, — кажа Магда.

Мае новыя сяброўкі гладка размаўляюць па-беларуску. І спяваюць анельскімі галасамі.

— То, вы з самой Саколкі ідзеце?

Востраўская парафія ідзе з Крынкамі, пасля толькі спалучаецца з Саколкай. Сёлета сустрэліся яны ў Супраслі, на другі дзень вандравання. Пасля дайшоў яшчэ Гарадок і Беласток. Ужо ў Кленіках, дзе і нас зарэгістравалі і адзначылі, назбіралася пад дзвесце ўдзельнікаў.

— Цяпер то і мы сакольскія парафіянікі, — жартуе Гражына.

Папраўдзе Гражына выйшла толькі каб правесці мяне за рэчку Нарву. Але ж паломніцтва так ёй *спадабаласо*, што ішла трыццаць кіламетраў. У маладой грамадзе лёгка ідзеца, бадзёра, не адчуваеш, што побач цябе нехта нясе чалавечае гора.

(*працяг будзе*)

Ганна КАНДРАЦЮК

Фота аўтара

Грабарка — два светы

18 жніўня крокі праваслаўных кіруюцца на Святую Гару Грабарку, дзе супольна з манахамі, духавенствам і іерархамі Царквы адзначаюць Спаса — свята Праабражэння Гасподняга.

На святым месцы сабралася ў гэтым годзе каля 70 тысяч вернікаў не толькі з Падляшша, але і з іншых рэгіёнаў Польшчы і замежжа. Галоўным госцем суботняй вячэрняй і нядзельнай літургіі быў патрыярх Александрый і ўсёй Афрыкі Пётр VII, які прыбыў да нас па запрашэнні мітрапаліта Савы. Былі таксама і прадстаўнікі Рымска-каталіцкага касцёла — драгічынскі біскуп Антоні Дыдыч. Як штогод на Грабарку прыбылі паломнікі з Беластока, Саколкі, Гайнаўкі, Бельска-Падляскага. На Святую Гару ў паломніцтве ідуць пераважна маладыя людзі. З крыжамі ў руках, з вузельчыкамі на плячах і спевам на вуснах пераадольваюць часам больш за 100 кіламетраў. Цяжкую дарогу прысвячаюць Богу, дзякуючы або просячы аб шчасці і здароўі. Аднак бываюць сітуацыі, аб якіх ніхто не ўспамінае — некаторыя маладыя паломнікі забываюць аб мэце пільгрымкі і вечарамі, на месцах начлегу гуляюць, п’юць.

Святая Гара на два дні напаўняецца натоўпам людзей. Аднак святое месца дзеліцца на дзве часткі. Першая — гэта Святая Гара з царквой, манастыром, крыжамі, другая — гандлёвая, спажывецкая. Абедзве часткі такія адрозныя, што аж прыгнітаюць чалавека перамянаю настрой.

Першая, абведзеная каменным мурам, са старымі дрэвамі, нахіленымі крыжамі дазваляе чалавеку на спакойную малітву, суцішэнне, задуму над жыццём. Ураджаюць старыя бабулькі, сядзячы на пледах, заслуханыя ў галасы бацюшкоў, якія служаць вячэрню, маладажоны са свечкамі ў руках. Набожны вобраз прадстаўляецца вакол царквы. А за мурам, за крыніцай пачынаецца іншы свет. Ларкі штогод займаюць штораз больш месца. Цукеркі перасталі ўжо даўно быць атракцыёнам для дзяцей. Іх месца заняў вялікі надзіманы замак для гульні і стэнд са ззяючымі палоскамі накшталт д’ябальскіх рогаў. Купіць алкаголь таксама нескладаная праблема — не перашкаджала нават прысутнасць паліцыі і аховы. У гэтым годзе паявіліся нават ларкі з таблеткамі на рэўматызм, паправу кроваз-

Святая Гара — месца малітвы.

вароту і цуд-дыетамі. Дапаўненнем гэтага была гучная сучасная музыка.

Два адрозныя светы складаюць цэлае. Яны — неразлучныя часткі, неразрушныя элементы свята.

Святая Гара — месца, дзе людзі заўсёды знаходзяць час на малітву, дзе аб’ядноўваюцца з Богам думкамі і ад’яз-

джаюць з моцным рашэннем за год зноў накіраваць свае крокі на Грабарку, месца, дзе спатыкаюцца розныя веравызнанні, людзі розных нацый і поглядаў. Святая Гара заўсёды будзе прыцягваць людзей сваёй атмасферай, таямнічасцю і містычным выглядам.

Паўліна ШАФРАН

Чакала рускіх

Успаміны Вольгі ЮТКЕВІЧ, нараджанай у 1926 годзе ў Калодне.

У маі 1944 года пазвалі мяне ў Гарадок. Татка фурманкаю завёз. Далі мне бялізну на змену, адзежу, абутак і есці на дарогу. Нават чвартку мама дала. З Гарадка забралі нас вялікім самаходам, абцягнутым палаткай, у Беласток. Рана ў Беласток адправілі адзін транспарт, а пасля нас. У казармах у Беластоку начавалі адну ноч, а на другі дзень падставілі таварны вагон з пазабіванымі вокнамі. Вішчымо там, тупочам. Пасля хлопцы вокны павыбівалі, бо цёмна было.

Завезлі нас у Элк. У Элку трымалі нас на валізках у рэстаране. Я з сяброўкай і хлопцамі, калі яшчэ відна было, выкраліся адтуль у хлёў з вышкамі і дзверцамі. Узялі гарэлку і закуску. Ямо. Сядзімо. Але немец нас павыганяў. На валізках прасядзелі ўсю ноч, а рана парамі нас пастроілі; хлопцаў на адзін бок, дзяўчат на другі.

Хлопцаў скіравалі ў Зензбург (Мрангова), а нас у элцкі арбайт-самт загналі. Прывязджалі купцы. Мяне пані ўзяла, старая дзеўка. Вязе мяне конікам у Мілюкі каля Стра-

дунаў. Бацька яе добры быў, шкадаваў мяне, а яна загадала мне ў нядзелю гарышча і падвал мыць. Я пабяліла падвал — відна стала. Яна вярнулася з Элку і здзівілася, што прыгожа; пахваліла мяне.

Гаспадыня хацела да маіх бацькоў разам са мною ехаць. Загадала яна ліст сабе прачытаць, што мне з хаты прыслалі. А там было, што Дарожка, які з Пярэймы быў, ішоў з Жэдні да сястры і яго каля Майдана партызаны забілі, бо жанаты з немкай быў. І калі яна гэта пачула, сказала, што сама не паедзе і мяне туды не пусціць. Як палола я агарод, то плакала. Есці не хацела. Штодня зацірка з жытняй мукі, засквараная, бо карова на цяленні была і малака не было. І буракоў з бульбай я таксама не ела. Дык яна хацела мне лекі даваць, а пасля поўдня шчавух.

Паехала яна ў Элк. Вярнулася і кажа: — Я ездзіла, каб памяняць цябе. Табе ў горад трэба, дзяцей пільнаваць.

А ёй мужчына да працы належаўся, але выбрала яна сабе дзяўчыну з-пад Пултуска і прывезла. Трымала яна пад сталом гусей і мне загадала тады падлогу памыць, то я яе да раніцы жвірам мыла. Кажу ёй, што не дам рады спаць і сяннік на гарышча завалакла, на збожжа палажыла і так там спала. На досвітку будзіць мяне:

— Olga! Aufstehen!¹

Па мяне мужчына прыехаў. Вязе возам.

— Wie heisst du?² — пытае.

— Olga, — адказваю.

— Gut, gut. Deutsche name!³

Завёз мяне ў Сэрайкі. Былі ў яго дзве дачкі і адзін сын.

— Drei Tochter!⁴ — усклікнула гаспадыня.

Пані малая была, столчак падстаўляла, як есці варыла. А гаспадар быў высокі. Дзеці мяне любілі, нікуды не адпускалі. А мне хацелася да людзей, да сваіх. Адна пані дазваляла ў сябе бываць і забавы рабіць. Французы там

былі, рускія і ўкраінцы. То мы да раніцы „Крынічаньку” там спявалі.

У гаспадароў было двое коней і шэсць кароў. Дзве каровы даў пан, дзве пані і дзве я; мне мяккіх кароў далі.

Далі мне пакойчык у летнім доміку. Быў там ложак, далі пярыну. У дзевяць гадзін спаць мяне застаўлялі, гаспадар ланцугом дзверы замыкаў. А будзілі а сёмай гадзіне. Высыплялася я. Мне так там добра было!

Гаспадароў сын на гармоніку іграў, а дачка снеданне рыхтавала. Я часам малако вазіла на стол каля шашы і заўсёды забірала адтуль.

Зімою набліжаўся фронт. Гаспадар спытаў мяне, ці рускіх не баюся.

— Я іх чакаю! — адказала я. — Я да мамы паеду.

— Астанься, — прасілі мяне. — Вернемся, то і табе што будзе.

— Не! — адказала я.

Пані ад'язджаюць. Кароў сталі гнаць, яны мычаць, не хочуць.

— Рускім будуць, — казалі пані.

Загналі нас з гаспадарамі нашымі ў казармы, ногі пасушыць, бо снегу многа было. Мне гаспадар боты з халёўкамі даў. Адна руская папрасіла гаспадара, каб запіску даў дадому вярнуцца і папоўніць нашы запасы. Ён даў запіску і мы брычкай паехалі. Выехалі на шашу, там войска поўна. Забралі нам брычку і паехалі. Я кажу: „Уцякайма назад!” І мы так зрабілі. А гаспадары нас чакалі. Зноў гонім кароў. Шашою нельга, бо войска. Самалёты нізка лётаюць. Каровы ў рэчках топяцца. Дагналі знаёмых французаў, яны запрашаюць прысядацца да іх, цукеркі, мёд маюць. Я адмовілася.

Пазней даганіла я Бронцю і Стася, што ў той самай, што і я, вёсцы былі. І літовец адзін там быў, і Юзэк з Пултуска. Узялі мяне з сабою, пярынамі мяне абклалі. А за намі рускія...

Заехалі пад Гейльсберг (Лідзбарк-Вармінскі). Там знайшлі хатку і рашылі далей не ехаць. Тры дні сядзімо. Немцы з лесу павыходзілі, пападалі, спяць. Мы ім есці варым, каб нас не пабілі. Падышлі рускія, пачалі абст-

шмат разоў, аднак ніводнае пісьмо не дайшло.

Пятро вярнуўся з Нямеччыны інвалідам — без левай далоні. Страціў руку ў тартаку. „Оля, — гаварыў мне, — якая дзеўка мяне цяпер захоча?”. Я яго суцяшала многа разоў і мае словы ажыццявіліся. Брат хутка ажаніўся.

Для мяне вайна была вялікім перажываннем. Бачыла і адчула я і голад, і зло. Прымала ў хаце чырвонаармейцаў, хавала ад немцаў. Нават бульбу крапа з фурманак, якія везлі кантыгент немцам. За гэта мяне пабілі да крыві. Ой, усяго чалавек паспрабаваў.

Найгорш успамінаю зіму 1944 года.

Папраўка

Паважанае рэдакцыя!

Сардэчна дзякую, што надрукавалі мой допіс п.з. „На фінскай зямлі” („Ніва” н-р 30). Там я ў адным месцы дапусціў памылку, напісаўшы: „Назапасіў ён многа залатых рублёў. Пасля гэты скарб украў далейшы сваяк і дайшло да разладу ў родзе. А пра скарб асталася толькі легенда”. А ў сапраўднасці павінна быць так: „Назапасіў ён многа залатых рублёў. Пасля той скарб аддаў бацюшку ў Орлі з просьбай, каб ён, як

рэл. Мы ў склеп, напоўнены бульбай. Бронця з хлопцамі па дабро ў маёнтак схадзілі, мне паліто дэмісезон і світэр прынеслі. Немцы зараз сталі нам рабіць вобыск, але ў той час недалёка снарад разарваўся. І нам недастойка, рашаем перайсці ў цагляны хлёў. Выкінулі цяля, селі, надалі малака. Ноч сядзімо. Раніцай адкрываюцца дзверы:

— Кто здесь жив? Выходите!

— А куды нам ісці?

— Домой!

Ідзем у напрамку Элку. Хлопцы каня злавілі і ў брычку запрэглі. Заехалі ў Мікалайкі, лёд, возера. Нас спыняюць, бо машына руская правалілася. Кіруемся ў напрамку Астралэнкі, але нас завярнулі зноў на Элк. Пазлазілі мы з воза і пераправіліся цераз возера, едзем далей. На шашы рускія стаяць, спыняюць нас:

— Куды?

— Домой.

Сталі распытваць, хто мы. Літоўца адпусцілі дадому. Адна хацела таксама за ім ісці, сказала, што ён яе муж, але не пусцілі. І хлопцаў палякаў адпусцілі дамоў, а нам загадалі ехаць за імі, кароў карміць і даіць. Завезлі нас у маёнтак, а там на пляцы поўна кароў. Гаспадары трымалі таксама свіней, а ў шалашы гаспадыня тры тысячы курэй карміла.

Пазганялі беларускіх хлопцаў і ноччу на фронт адправілі; і некаторых палякаў. Пасля прыехалі калгаснікі і забралі кароў. А тое, што асталося, загадалі нам у Ольштын гнаць. Спыраша пабілі свіней, я мяса саліла і ў бочкі клала, а пасля загадалі рубаць курэй. Я парубала ўсіх курэй і гусей. Парылі іх і на фронт высылалі. Бронця прыгожая была, яе салдаты забралі ад нас і згвалтавалі. Ёй удалося пасля ўцячы і мы яе пад ваннай хавалі.

(зканчэнне ў наступным нумары)

Запісаў Аляксандр Вярбіцкі

Тлумачэнні:

¹ Уставаць!

² Як называеешся?

³ Выдатна, нямецкае імя.

⁴ Тры дачкі!

Не было чаго есці, чым напаліць у хаце. Бацька нават разабраў плот. Аднак найгоршыя былі вошы. Аблазілі ўсё цела, свярбела так моцна, што чалавек чухаўся аж да крыві. Гнойныя раны доўга не хацелі сыходзіць.

Сітуацыя выправілася, калі ўсе вярнуліся дахаты. Чалавек паспакайнеў і думаў: якое нам будзе. І ... было.

Выйшла я замуж, нарадзіліся дзеці. Пахавала я ўжо мужа і так як дажывалі мае бацькі пры мне, так і я дажываю пры ўнучцы. А гадуе мяне ўнучка, бо дачка памерла. На рака хварэла. А сын жыве ў Варшаве. Старая маці ў сталіцы не мела б чаго рабіць.

Запісала Паўліна Шафран

пастыр сваіх авечак, палавіну таго скарбу прызначыў бедным сіротам, а другую палавіну — царкве. На жаль, бацюшка «задаволіў» просьбу інакш, бо цэлы прадзедаў скарб прысабечыў у сваю кішэню. Пасля ўсё гэта выявілася і прадзед, даведаўшыся пра ашуканства святара, пракляў яго і перастаў хадзіць у царкву. І цэлы род Троцаў, у тым ліку і мой цесць, стаў ярым праціўнікам царквы і перастаў хадзіць у храм; мой цесць Марэк Троц ніколі не хадзіў у царкву”.

Мікалай ПАНФІЛЮК

Якое там было

Успаміны Вольгі КАРЗУНОВІЧ, жыхаркі Бельска-Падляскага, нараджанай у 1927 годзе.

Мая сям’я была вялікая — 6 дзяцей, бабуля Ганна з дзедам Іванам і мае бацькі. Я была наймалодшая. Яшчэ да майго нараджэння бацькі часта пераязджалі з месца на месца. Пачаткова жылі яны ў Дубічах, потым у Нараўцы, а на канец — у Відаве. Там я і нарадзілася.

Да вайны бацькі жылі пры дзядзьку Васілю. Памагалі яму ў гаспадарцы. Маці, праўду кажучы, была гаспадыняй — дзядзька Васіль быў кавалерам і... п’яніцай. Усё было на галаве майго бацькі і трох старэйшых братоў: Янкі, Рыгора і Пятра.

Я, наймалодшая, не мела шмат абавязкаў, памагала сёстрам і маці. Маім заданнем было пільнаваць свіней і памагаць пры даенні кароў. Дзядзька — п’яніца, але багаты. Часта браў мяне на калені і гаварыў: „Знаеш, Оля, як памру, то тое ўсё тваё будзе. Толькі ты мяне кахаш, толькі ты...” А я смяялася тады і хвалілася дзяўчатам, якая то я буду багатая. Аднак абяцанне толькі на словах закончылася.

У пачатку вайны мы не адчулі нія-

кіх зменаў. Усё было нармальна да чапу, калі пачалі браць на работы. Немцы забралі Рыгора і Пятра, народжаных у 1920 і 1921 годзе, а потым Зою і Надзю. Найстарэйшы брат трапіў у Чырвоную Армію. Засталося нас трое і дзядзька Васіль. Ненадоўга аднак, бо ў 1943 годзе і ён памёр. Помню добра гэты дзень як яго хавалі. Былі гэта Каляды. Стаялі мы на могілках па калена ў снезе, холадна. Да гэтай пары памятаю шоргат шуфляў. Аж дрыжыкі праходзілі.

За год часу пабыўкі родных на прымуковых работах маці пасівела. Не было магчымасці даведацца, як і куды трапілі нашы блізкія. Лёс Рыгора невядомы да сённяшняга дня. Ведаю толькі, што загінуў у Нямеччыне, некалькі дзён да капітуляцыі. Надзя была ў адных ў Мікалайках, а потым з гаспадарамі выехала ў Мексіку, дзе жыве да сённяшняга дня. Зоя і Пятро вярнуліся да нас амаль у тым самым часе — у 1945 годзе. Змучаныя, галодныя са слязамі ў вачах прытуляліся да бацькоў. Расказвалі пра сваё жыццё. Зоя трапіла на гаспадарку пад Элкам. Работы мела многа, але, як гаварыла, быў час і для сябе. Пісала да бацькоў

Палашка

Палашка, калі хадзіла ў пачатковую школу, вучылася вельмі дрэнна і не магла закончыць сёмага класа. Маладой дзяўчынай, не маючы васемнаццаці гадоў, выйшла яна замуж у суседнюю вёску. Спачатку была ціхенькай і добрай нявесткай ды з суседзямі жыла ў згодзе. Калі ўжо абжылася, паказала свае „рогі”, язык у яе развязаўся і стаў даўжэйшым за сабачы. Адагнала сваю свякруху ад гаршкоў, пачала наракаць, што свёкры нічога не робяць, толькі ядуць ды спяць і няма з іх ніякае карысці. Свёкры выйшаўшы на вуліцу, на лавачку, пачалі скардзіцца на нявестку, што ад стала адганяе і называе іх дармаедамі.

Нарадзіла Палашка дзве дачкі і сына. Даглядала іх і выходвала свякруху, як сваіх родных дзетак, але заўсёды была кепскай ды непатрэбнай. Падраслі Палашчыны дзеткі і стала яна іх навучаць дрэнна адносіцца да дзедка і бабкі.

Бывала распаліць Палашка рана ў пліце, ды пойдзе да суседзяў распытаць, што яны вараць і так пакуль усіх абдыдзе дык ужо восьмага гадзіна, няма калі варыць, бо ў поле пара збірацца працаваць. А калі ўжо свякруха што-небудзь звярнуць дык Палашка не будзе есці, ідзе ў камору і бярэ каўбаску пальцам напіханую, што свякруха зрабіла ды

есць, бо сама не ўмела нічога зрабіць.

Выраслі Палашчыны дзеткі, павыходзілі замуж дачкі, сын ажаніўся, свёкры памерлі. Асталася яна з мужам на дзесяцігектаровай гаспадарцы. Хаця гаспадарка невялікая, але работы было шмат. Прыязджалі дзеткі дапамагаць Палашцы ў гаспадарцы, а калі ўжо заколюць парсюка дык абавязкова ўсе мусяць прыехаць, бо Палашка не ўмее і цяпер нічога зрабіць з мясам. Аднак яна надалей ходзіць па суседзях ды заглядае ў гаршкі хто што варыць, а потым кожную суседку абгаворыць з пята да галавы.

Аднойчы Палашка ўстала пазнавата, а трэба было звярнуць бульбу, каб накарміць парсюка. Насыпала яна бульбы ў пластмасавае вядро, наліла вадой, паставіла на пліту і распаліла печку. Сама пабегла да суседкі і там, як заўсёды, загаварылася. Вярнуўшыся да хаты падняла крык, што ёй другая суседка высыпала бульбу на пліту, а вядро ўкрала. Пазбягаліся ўсе суседзі да Палашкі. Бачаць — бульба на пліце ды ў печцы, а вада заліла агонь. Калі Мітрафан стаў лепш прыглядацца, убачыў на пліце кавалачак пластмасавага вядзерца і тады ўсё высветлілася. Палашка варыла бульбу ў пластмасавым вядры, а суседка ў нічым не вінавата. Вось такую суседку мець, як Палашка, то на ўсё жыццё бяда суседзям.

Мікалай Лук'янюк

Пяшком і на веласіпедах

Гайнаўскі аддзел ПТТК ужо чацвёрты раз арганізаваў каникулярную школу турызму для вучняў тамашніх пачатковых школ. Удзельнічаюць яны ў цікавых экскурсіях пяшком, конна і на веласіпедах. У праграме школы — наведванне Белавежы, Дубіч-Царкоўных (вадасховішча Бахматы), Тапіла і Чарлянкі.

У Чарлянцы дзеці маюць магчымасць паездзіць вярхом на кані, а пасля падсілкавацца падагрэтай на вогнішчы каўбаскай. У Белавежы наведваюць яны перш-наперш Прыродазнаўча-лясны музей Белавежскага нацыянальнага

парку з глядзельнай вежай, а таксама запаведнік зуброў. Іх таксама вельмі цікавяць астаткі колішніх царскіх будынкаў. У Тапіле пачынаюць вандроўку дыдактычнай сцежкай „Лясныя асабліваасці”. Шмат чаго можна даведацца і ўбачыць. Дзяццмі апыкуюцца Анна Крышань, Валанціна Ціханюк і Малгажата Койла.

Дзецям з Гайнаўкі адпавядае такая форма летняга адпачынку. Не бывае нудна. Турызм вельмі ім падабаецца. Кожны дзень прыносіць новыя незабыўныя ўражання. (яц)

Ашчаднае ацяпленне

Управа рады Бельскага павета прааналізавала кошты ацяплення павятовых будынкаў у сезоне 2000/2001. Разглядаючы эканамічныя вынікі працы кацельняў аказалася, што алейныя кацельні пастаўляюць намнога таннейшае цяпло, чым вуглевая. Прычына — пры вуглевых кацельнях неабходныя качагары, калі алейныя ў прынцыпе абыходзяцца без пастаяннай абслугі (найчасцей за іх працай наглядаюць сантэхнікі). Аднак каб радыкальна знізіць кошты спажывання цяпла, трэба падбаць пра стан

аконнай сталяркі і тэрмаізаляцыю сцен. Напрыклад, кошт ацяплення 1 м² будынка Павятовага староства склаў 2,19 зл., а памяшканняў Гміннай управы — 4,33 зл. Трэба адзначыць, што староства памяняла ацяпляльную сістэму на алейную і ўставіла новыя вокны.

У школьных будынках і балыніцы кошт ацяплення 1 м² склаў амаль 4 зл., а ў амбулаторыі па вул. Ягелонскай — 4,5 зл. Управа вырашыла працягнуць замену лакальных кацельняў на алейныя.

Міхал Мінцэвіч

Свет на паліцы

Даволі багаты кнігазбор мае Публічная бібліятэка ў Старым Ляўкове (Нараўчанская гміна) — 7 275 тамоў, у тым ліку 240 фаліянтаў на беларускай мове. У мінулым годзе купілі 50 новых кніжак. Кнігі пазычаюць 220 чытачоў з Новага і Старога Ляўкова ды навакольных вёсак. Многа кніжак чытаюць дзеці ва ўзросце да 15 года жыцця. Найстарэйшаму чытачу пад дзевяноста га-

доў. У бібліятэцы шаснаццаць гадоў працуе Аліна Барташук.

Стараляўкоўскае кнігасховішча мае таксама бібліятэчны філіял у Лешуках. Зараз маё ён 320 кніжак і трыццаць пастаянных чытачоў.

Сярод дзяцей найбольш чытаюць Аліцыя Ігнацкі і Ілона Карусевіч, сярод моладзі — Тамаш Харкевіч ды Анна Ігнацкі, а сярод дарослых — Марыя Бірыцкая, Ірэна Максіюк, Марыя Крышань і Ірэна Мірановіч. (яц)

Свята ляўкоўскіх керамікаў

На сцэне „Цаглінікі” са Старога Ляўкова.

12 жніўня рабочы калектыў Прадпрыемства будаўнічай керамікі (ПБК) у Старым Ляўкове (Нараўчанская гміна) адзначаў свята будаўнічых. З гэтай нагоды адбыўся ўрачысты сямейны фэст.

Свята распачалося шматлікімі конкурсамі, адбыліся валебольныя матчы. З ліку васьмі камандаў перамаглі валебалісты з Гайнаўкі (атрымалі яны ва ўзнагароду кубак дырэктара ПБК). Другое месца заняла каманда з Белавежы (кубак вайта Нараўчанскай гміны), трэцяе — каманда з Нараўкі (кубак намесніка старасты Гайнаўскага павета) і чацвёртае месца — каманда з Міхалова (кубак дырэктара Гміннага асяродка культуры ў Нараўцы).

Быў сямейны конкурс па пабудове сцяны з цэглаў. Перамаглі Ян Стоцкі (першае месца). Другое і трэцяе месцы занялі Мікалай Яноўскі ды Шыман Харкевіч (усе з памочнікамі).

Заводскія калектывы саборнічалі ў перацягванні каната. У гэтым годзе першыняство заваявалі рабочыя аддзела транспарту на чале з капітанам групы Яўгенам Грышам. Быў конкурс для вудзільшчыкаў. У ім першае месца заняў Андрэй Харкевіч, другое — Канстанцін Целушэцкі і трэцяе месца — Станіслаў Баркоўскі. Дзеці саперніча-

лі, між іншым, у слаламе з мячыкам, у бегах у мяшку ды ў забіванні голаў у вароты.

Арганізатары фэсту паставілі ля сцэны таксама спецыяльную скрынку, у якую ўдзельнікі ўкідалі грошы пацярпелым ад сёлетняй паводкі.

Жыхары Ляўкова і навакольных вёсак, нават самых далёкіх у Нараўчанскай гміне, сабраліся вялікай гурбой на канцэрт у мясцовым амфітэатры. Выступілі лепшыя мастацкія калектывы: „Ас” з Беластока, „Чарамшына” з Чаромхі, „Цаглінікі” са Старога Ляўкова, а таксама ансамбль песні і танца „Бяседа” з Мінска. Успрымання меладычных песень ды ўвогуле атмасфера святкавання была цудоўная. Эстрадны „Ас” іграў да танцаў да 18 гадзіны. Пасля двухгадзіннага перапынку пачалося народнае гуляння — да 4 гадзіны раніцы!

Прадпрыемства будаўнічай керамікі ў Ляўкове з’яўляецца ў паўночна-ўсходняй Польшчы буйным вытворцам керамічных будматэрыялаў. Пераважную колькасць асабнякоў у Беластоку пабудавалі менавіта з ляўкоўскай цэгля. З вытворчасці ляўкоўскай фабрыкі можна было б пабудавать сама менш чатыры такія гарады як Гайнаўка.

Тэкст і фота Янкі Целушэцкага

Шкоднікі на дзвюх нагах

Аднойчы раніцай паехаў я з жонкаю на ўрочышча Жарывец даіць сваіх кароў. Але што за дзіва: цыцкі пустыя і малако не цячэ! Гавару жонцы: відаць, карова не прыпускае і таму малако не ідзе. Але яна кажа, што і другая карова „знатуралася”. Побач бегалі два суседавы цяляткі і мы падумалі, што яны высалі малако ад нашых кароў і весела бегаюць. Мы перагналі кароў бліжэй дома.

На другі дзень чую гаворку, што нехта бачыў, як на лузе майго супрацоўніка Аліка ў тым жа Жарыўцы нейкія хлапчукі дояць ягонных кароў. Калі ён даведаўся пра гэта, дык са сваім братам Мішам паспашыў туды і застаў там шасцярых хлапчукоў і дзве дзяўчыны — усе з Гайнаўкі — якія даілі ягонных кароў; юныя гараджане былі ва ўзросце 16-18 гадоў. Некаторыя з іх дасталі лупцоўку, а апошнія разбегліся.

Значыць і ў мяне не цяляткі высалі

малако, а гайнаўская галота. Даведаўся я, што і ў многіх іншых сялян каровы таксама не „прыпускалі”. Тая галота таксама стала вырываць бульбу, хаця тая бульба яшчэ не паспела для капання. Некаторыя людзі ў нас атрымлівалі дурныя прапановы па тэлефоне, падмацаваныя вульгарнымі словамі. Галота тая з усіх бакоў цягнецца на наша вадасховішча Бахматы, а есці хочацца і дакучае смага, дык дояць чужых кароў і вырываюць недаспелую бульбу. А грошы, што маюць, выдаюць на піва і гарэлку. Нашы сяляне прадалі б ім за паўдарма колькі хочаш малака ці бульбы, а калі б добра папрацілі, дык і дарэмна даць не шкадавалі б.

Мікалай ПАНФІЛЮК

Аб’явы

Прадам кватэру 32 м² у Бельску-Падляшскім. Тэл. (0 10xx 85) 742 04 14.

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Ніва”.
Старшыня: Яўген Мірановіч.
Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2, ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.
Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.
Internet: http://republika.pl/niva_bielastok/
E-mail: niva_bielastok@poczta.onet.pl

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
Галоўны рэдактар: Віталь Луба.
Сакратар рэдакцыі: Аляксандр Максімюк.
Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярубская.
Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шафран.
Канцылярыя: Галіна Рамашка.

Камп’ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук.
Друкарня: „Orthdruk”, ul. Składowa 9, Białystok.
Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.
Prenumerata: 1. Termin wpłaty na prenumeratę na IV kwartał 2001 r. wpływa 5 września 2001 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.

2. Cena prenumeraty na IV kwartał 2001 r. wynosi 19,50 zł.
3. Cena kwartalnej prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 84,00; pocztą lotniczą Europa — 96,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 120,00. Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa. Nr konta PBK S.A. XIII Oddział Warszawa 11101053-16551-2700-1-67.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 2,80 zł, a kwartalnie — 36,40 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 4,10 (kwartalnie — 53,30), pocztą lotniczą: Europa — 4,70 (61,10), Ameryka Płn., Afryka — 5,30 (68,90), Ameryka Płd., Środk., Azja — 5,90 (76,70), Australia — 7,70 (100,00). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Białystok, ul. Zamenhofa 27, nr konta PBK S.A., I Oddział Białystok, 11101154-401150015504.

Ніўка

Ад добрага смеху лопаюць нават найбольш імпазантныя порхаўкі. Фота А. ВЯРЫЦКАГА

Чарніла

Чарніла — сучасны адпаведнік стара-беларускага атраманту.

У 60-ыя гады XX стагодзья слова *чарніла* пачало імкліва губляць свой ранейшы сэнс, перавандроўваючы ў слэнг. У малодшых клясах сярэдняе школы мы ведалі, што *чарніла* — гэта тое, чым мы пішам, зьмесьціва нашых шкляных або парцелянавых *чарніліцаў*. У старэйшых клясах мы ўжо спрэс карысталіся шарыкавымі самапіскамі й добра засвоілі, што *чарніла* — гэта пагане танае віно: „Пладова-ягаднае”, „Яблычнае”, „Прамень”, „Вэрмут”.

Украінскія вытворцы забяспечвалі беларускіх аматараў *чарніла* папулярным гатункам „Біле міцне”. Азэрбайджан шчогра паіў Беларусь „Агдамам” і „Санцадарам”. Беспрасьветна густы „Санцадар” меў поўнае права звацца *чарнілам* і ў першасным сэнсе гэтага слова. Недапітым „Санцадарам” можна было без праблемаў напісаць ліст.

На пачатку 90-х гадоў быў час, калі здалася, што *чарніла* зьнікае з нашых крамаў, саступаючы свае пазыцыі напоям, якія мелі большыя падставы афі-

цыйна менавацца віном. Але новыя вятры дзьмулі нядоўга. Паводле шматлікіх просьбаў працоўных і нават без рэфэрэндуму *чарніла* трыюмфальна вярнулася і разам з гарэлкаю зрабілася адным з асноўных прадуктаў харчавання для катастрафічна вялікай часткі насельніцтва.

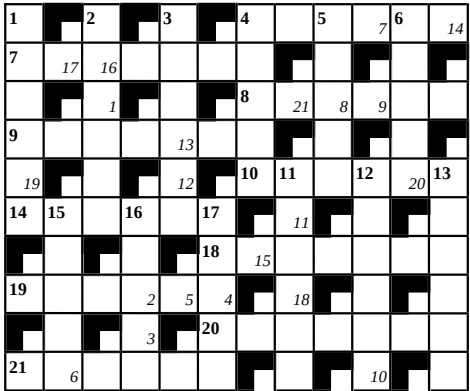
Што праўда, пры гэтым *чарніла* набыло, так бы мовіць, сувэрэнны прысмак. На месцы колішніх „агульнасаюзных” назваў на налעпках з’явіліся найменьні кшталту „Белая вежа” або „Водар мяты”, празваны ў народзе „Морда мятая”.

Апошнім часам паўпустыя паліцы айчынных крамаў аздобілі магутныя батарэі пляшак з надзіва моташным паводле водгукаў спэцыялістаў *чарнілам* „Александрыя”. Пітушчы электарат замілавана перахрысьціў „Александрыю” ў „Родзіну прэзідэнта”, а найбольш дасьціпныя жлукты любоўна перайменавалі новы напой у „Сьлёзы Галіны Радзівонаўны”.

Паведамленьне пра тое, што якраз гэтае пітво ўпрыгожвае сьвяточны стол грамадзяніна Лукашэнка, зь незалежных крыніцаў пакуль не пацьвердзілася.

Уладзімер АРЛОЎ
(Паводле «ARCHE» 7/2000)

Крыжаванка

Гарызантальна: 4. адрэзаны кавалак сала, 7. Максім, беларускі пісьменнік і вучоны (1883-1938), 8. генератар пастаяннага току, 9. жанчына з народных павер’яў, якая жыве ў вадзе або ў жыцце, 10. лятальны апарат з рэактыўным рухавіком, 14. індзейскае племя ў басейне Місуры, 18. з яе зерня белая мука, 19. суайчыннік Чынгіс-хана, 20. пляж у Рыю-дэ-Жанейра, 21. машына для апрацоўкі металу.

Вертыкальна: 1. участак зямлі для вырошчвання агародніны, 2. шліфавальны камень у форме прадаўгавата-

га чатырохгранніка, 3. паўднёваамерыканская драпежная жывёліна сямейства кашэчых, 4. мужчынскае імя, 5. базар, 6. гранічная норма, 11. падбярэзавік, 12. біблейскі старазапаветны прарок, 13. важак, 15. моцнае захапленне, 16. частка арганізма, 17. металічны кручок для зашпільвання адзення.

(Ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць літары з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя адказы, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 29 нумара

Гарызантальна: бераг, перапах, сукот, пляма, хан, феномен, імперыя, акт, конік, месца, Карпінскі, аркан.

Вертыкальна: крапіва, берэт, галоп, паклоннік, Хмялеўскі, Снейк, ажына, хна, ніт, Канишка, Корча, мусон.

Рашэнне: **На чужы раток не накінеш платок.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Казіміру Радошку** са Свебодзіцаў і **Мікалаю Сазановічу** з Навін-Вялікіх.

Мой сябра Ян Янавіч Яновіч

Не скажу, што я чагосьці зайздросчу якому мужчыну. Ну, а чаго то зайздросціць? Маладым маладосці? Красы мужчынскае? Крутасці? Папытайце ў Агаты, яна вам скажа, які я. Перад вамі ўсімі будзе мяне хваліць! Скажа, што Ванда і харошы, і працавіты, і ўмее дагадзіць жанчыне ў кожным плане. Скажа вам так, калі вы жанчына, а тым больш будзе хваліць мяне перад чужымі мужыкамі. Іхныя жонкі іх ганяць, дык хай бачаць, які Агачін Ванда удаўся і якога Агата ўпалавала. А чым мяне ўзяла? От, быў момант, калі спадабаліся адно аднаму, пайшлі ў загс... А разводзіцца — больш клопату, чым жаніцца. Людзі з-за лянівасці жыцця сабе адмяняць не хочуць (не кажу гэта пра нас!). Але, хоць нікому не зайздросчу, заўсёды я надта здзіўляюся *павадзэннем*, як кажуць у беластоцкім радыё, майго суседа Яна. І старэйшы за мяне, курдулеваты, і скупярды (калі кветку дорыць кабеце, дык з уласнага агародчыка, і то самую чахлую выбірае). І, здаецца, ніводнай гэты вясёлы ўдавец не абячае нічога жанчыне. А ліпнуць да яго як мухі. Гатовы адна адну пастраляць. І Верка, і Манька, і Генька, і Хэнька, і Гэлька, і Зоська... Не буду пералічваць, бо ёсць такія, што „Ніўку” чытаюць. Сам чуў, як серэнады пад блёкам спявалі тры адразу (суперніцы, самі гатовы адна адну ў лыжцы вады ўтапіць, а разам цягнулі, як то „кукулэчка кука”, а вядома, чаго хлопец шукае)! Адна кудлатая, завітая, другая фарбаваная, трэцяя „тленёная”, усе загарэлыя на ўчастках, павыстаўлялі хто крывыя, хто тоўстыя лынды, грудзіны папярэшчаныя вяснушкамі і вантробнымі плямамі. Ой, каму фэка стала, не чытайце! Я не жартую са старасці, няма ў мяне ахвоты чытачу нудоту разводзіць, і жанчын люблю ва ўсіх узро-

стах, да мае цёткі Зосі, якой сто два гады ды да мае ўлюбёнае гераіні Фяўронні Стоцкае з Бярначчыны, якой толькі сто. А мо і гэтыя цудоўна захаваныя старажылкі пабеглі б за Янам Янавічам?... Хто іх ведае, жанчын! А як заспявалі б! О, то-то так! Бо хто ж песні ад іх лепш старажытныя ведае, ад бабuleк. А Ян любіць спевы. І я яго за тое люблю, хоць часам жартачкі мяне трымаюцца на яго конт.

Але адна кабетка ўпалавала Яна Янавіча. Але як гэта зрабіць, каб суперніцы галаву ёй не адарвалі? І каб Ян Янавіч таксама мог спакойна па Беластоку хадзіць? Трэба паціху пасяліцца ў блёку. Каб ніхто не ведаў пра гэту сямейную панаянаву падзею. Калі пасяляцца? Калі ўсе яшчэ спяць, а госці ўжо даўно павыходзілі, нават тыя, каго на досвітку толькі дасі рады выгнаць з хаты. І перад тым, як сабакароў іхныя сабакі выводзяць за сваёй патрэбай. Найчасцей сабакам напірае ў шэсць, і іхны брэх тады дазволены. Сабрала манаткі Анеля на паўгрэшнае існаванне „на каціну лапу” з каханым (бо ж у яе хата апісана ўжо на ўнучку) ды а палове пятай паціху яны выйшлі з ліфта.

А маю Арэшку наперла раней. Узвыла-ўзмалілася спачатку перад Агатай, ды тая адварнулася задам да беднае псіны. Нацягнуў я на піжаму плашч, з заплюшчанымі вачыма надзеў сучцы ашыйнік і вылез на калідор. Збялеў мой сусед, збялела мая новая суседка Анеля, толькі што малінавыя ад „рускіх” торбаў з дабыткам.

— Нікому не скажу! — канфідэнтна падміргнуў я ашломленай пары.

Арэшка, якой Янава сяброўка была вядомая, а і Яна яна дорыць добрым сабачым пачуццём, залілася радасным брэхам. З-за дзвярэй высунула галаву Леаніда-„Энцыклапедыя”...

Ванда Арляньскі

Рок-гіт-парад

РАДЫЁ РАЦЫЯ

105.5 FM

У эфіры рок-гіт-парад гучыць кожную другую суботу а гадзіне 18.00 на хвалях Радыё Радцыя 105.5 FM. Усіх, хто цікавіцца беларускай рок-музыкай прыняць удзел у плебісцыце запрашае вядучы — Лукаш Сцепанюк. Свае прапановы можаце дасылаць па пошце (**Radio Racja, ul. Ciepla 1/7, 15-472 Białystok**) або па электроннай пошце (**rokhitparad@poczta.onet.pl**). Для ўдзельнікаў узнагароды — магнітафонныя плёнкі з беларускай рок-музыкай.

Паясненні да спіска: першая лічба — месца, якое песня заняла ў актуальным выпуску рок-гіт-параду; другая лічба — месца, якое песня заняла ў папярэднім выпуску (два тыдні таму); трэцяя лічба — інфармацыя, колькі песня набрала ачкоў у плебісцыце.

40 выпуск, 25.08.2001 г.

1	1	86	Н.Р.М., „Паветраны шар”
2	4	82	Гоман, „Харашуха”
3	4	77	Ріма, „Водка”
4	8	76	Кардон, „Званы”
5	5	74	Кальян, „Беларуская нацыя”
6	6	69	Р.Ф. Брага, „Рэчанька”
7	7	63	Гоман, „Сыну”
8	3	62	Ілона, „Вядро”
9	10	61	Палац, „Канюшня”
10	9	55	Ріма, „Стары млын”
11	12	54	Зэт, „Баю-баю”
12	14	53	Н.Р.М., „Мы жывем някепска”
13	17	52	Крыві, „Волы”
14	12	49	Зэт, „Нармальна”
15	13	48	Алесюкі, „Беларусачка”
16	11	47	Н.Р.М., „Я еду”
17	15	43	Р.Ф. Брага, „Не гавары”
18	—	42	А. Памідораў, „Крывавае свята”
19	18	41	Я нарадзіўся тут, „Нёман”
20	—	40	Н.Р.М., „Катлет-матлет”

Як галасаваць: песні, якая вам найбольш падабаецца прызнайце 10 балаў, 2 песні — 9 балаў, 3 — 8, 4 — 7, і г.д. аж да 10 песні, якой дайце 1 бал.